

ВІСНИК ЖЕСЕРЯД

- VISNYK

*Свобода народам!
Свобода людині!*

Спілено - політичний місячник

ЗМІСТ

Проклямація Президента з 17 липня 1960	1
Текст Резолюції Конгресу	1
I. Хорольський — Там сичання — тут лемент	2
Хосе Орtega і Гассет — Бунт мас	4
Леонід Полтава — Геноцид культури	8
Богдан Кравців — Федькович в нових літературознавчих публікаціях	11
Степан Килимник — Обливаний понеділок	14
A. Височенко — Свій Чоловік	17
Петро Кізко — Сучасний пейзаж	19
Вадим Лесич — Напередодні	20
Подолянин — З старокиївських спогадів	23
Звернення до тих, кому дорога свобода!	25
I. Вовчук — Слово на XI-ій Зустрічі Українців Канади і США	27
Національна маніфестація в Торонто	28
На Оселі СУМА	29
С. Довбуш — Caveant Consules!	29
I. В-к — Польсько-руssкий діалог	30
З діяльності ТУСМ-у	32

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

НА ФОНД ДОПОМОГИ РОДИНІ СЛ. П. СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗЛОЖИЛИ:

(Імена жертвовавців проголошуємо в порядку надходження)
(Продовження)

РОЧЕСТЕР, Н. И. (закінчення)

По \$2.00: П. Костий, В. Івашко, І. Саламаха, М. Ціхонь.

\$1.00 — А. Папа.

Листа ч. 735. Збірщик П. Осадців — \$58.00.

\$25.00 — П. Балко.

По \$10.00: М. Мариневич, І. Кругляк.

По \$5.00: В. Ліщинський, А. Надяк.

По \$1.00: С. Ігнатюк, Слупський, П. Романчак.

ДІТРОЙТ, МІЧ.

Листа ч. 599. Збірщик Андрій Кульчицький — \$486.13.
\$246.13 — Громадський Комітет. Дохід з Жалобної Академії для вітанування сл. п. Степана Бандери.

\$50.00 — А. Кульчицький.

По \$25.00: А. Кобелянський, Я. Стеткевич, М. Верезовський, П. Демчук, В. Скульський, В. Коваль.

По \$15.00: П. Дехтяр, Вдовин.

\$10.00 — І. Пудик.

Листа ч. 542. Збірщик Я. Стеткевич — \$24.50.

\$10.00 — В. Кіцяк.

\$5.00 — Л. Тимошак.

\$2.00 — В. Шипілка.

По \$1.00: Динник, А. Романенко, П. Кучубей, Р. Федик, І. Ковбаса, О. Буковчук, М. Рудяк.

Н. Яковенко — 50 центів.

Листа ч. 549. Збірщик Оксана Савків — \$70.00.

\$35.00 — З. Тарнавський.

\$20.00 — Я. Івахів.

\$10.00 — В. Савків.

\$5.00 — М. Когут.

Листи чч. 581, 582. Збірщики: С. Спетрицький, І. Васьо — \$130.00.

По \$25.00: С. Спетрицький, І. Васьо, Г. Костюк.

\$10.00 — В. Тринчук.

По \$5.00: Я. Герчак, А. Козак, Е. Козак, С. Федорчук, Ю. Совкулич.

По \$2.00: Кардаш, І. Левицький, М. Кінаш, Я. Крупняк, М. Шрам, Е. Пліхота.

По \$1.00: Бен, Денесюк, Т. Плійник, С. Чмир, М. Шрам.

Листа ч. 596. Збірщик Дмитро Івасишин — \$131.00.

\$30.00 — Д. Івасишин.

По \$25.00: В. Вабій, Я. Дужий, І. Ляш.

По \$10.00: А. Хрун, А. Вдовин.

\$3.00 — В. Паливода.

\$2.00 — В. Грицай.

\$1.00 — П. Новачок.

Листа ч. 566. Збірщики: І. Терлецький, І. Демчина — \$133.00.

\$50.00 — І. Терлецький.

\$25.00 — Я. Горечко.

По \$10.00: П. С., Т. Маркович, І. Грибик.

По \$5.00: І. Демчина, П. Крамар, К. Станіславський, М. Федірко, С. М. Тирски.

Листа ч. 536. Збірщик М. Лось — \$10.00.

По \$5.00: А. Вовк, М. Влиц.

Листа ч. 583. Збірщик І. Карпяк — \$20.00.

По \$10.00: І. К., М. Зальопаний.

Листа ч. 565. Збірщики: В. Зубар і М. Терлецький — \$35.00.

\$25.00 — С. Боднар.

\$10.00 — М. Грицай.

Листа ч. 584. Збірщик Г. Королишин — \$40.00.

\$30.00 — С. Брилко.

\$10.00 — Т. Ферко.

Листа ч. 527. Збірщик Петро Демчук — \$57.00.

\$20.00 — П. Демчук.

\$10.00 — І. Богач.

По \$5.00: М. Івасишин, Г. Філь.

По \$3.00: М. Малеско, О. Пастрнак.

По \$2.00: В. Дячок, М. Лаврик.

По \$1.00: З. Дехтяр, О. Какашенко, І. Сухий, Т. Півко, П. Міняйло, П. Диник.

Листа ч. 526. Збірщик Василь Яремчук — \$52.00.

По \$10.00: В. Харевич, І. Купкіла.

\$6.00 — В. Задушний.

По \$5.00: В. Яремчук, П. Питяк, С. Дунька, М. Оліяр.

По \$2.00: Я. Кірик, Р. Федек.

По \$1.00: А. Гнат, Д. Мудрий.

Листа ч. 538. Збірщик М. Климишин — \$118.00.

\$40.00 — М. Климишин.

По \$25.00: І. Майковський, Г. Годів.

\$10.00 — М. Куцинський.

По \$5.00: М. Чемний, Р. Лакоша.

По \$2.00: П. Походай, Л. Радловська.

\$1.50 — П. Ришко.

По \$1.00: М. Філь, Н. Адамчук.

Д. Сапар — 50 центів.

Листа ч. 539. Збірщик Павло Ткач — \$17.00.

\$10.00 — П. Ткач.

\$5.00 — Р. Кордуба.

\$2.00 — С. Іванюш.

Листа ч. 533. Збірщик Я. Тарнавський — \$105.00.

\$30.00 — С. Григорків.

\$25.00 — С. Кравчишин.

\$20.00 — Український Студентський Клуб — Вайн Університет.

\$15.00 — В. Косокоз.

\$10.00 — М. Бараповський.

\$5.00 — І. Щісик.

Листи чч. 540, 525. Збірщик Т. Гундич — \$19.00.

\$10.00 — Т. Гундич.

\$5.00 — М. Цяпа.

\$2.00 — І. Майструк.

По \$1.00: П. Жук, І. Стечак.

Листа ч. 534. Збірщики: Янкевич і Вілик — \$55.00.

\$10.00 — С. Липовий.

По \$5.00: П. Блонський, М. Братковський, М. Кавенакий, І. Якимів, П. Янкевич.

По \$2.00: Е. Дрогомирецька, Я. Кривий, М. Заяць, М. Геник, І. Росткович.

\$1.00 — П. Черкіс.

Листа ч. 501. Збірщик Виткаловський — \$60.00.

По \$20.00: І. Чайковський, д-р І. Смаль.

\$10.00 — О. Захарків.

(Продовження на стор. 32-ій)

ВІСНИК

ПРОКЛЯМАЦІЯ ПРЕЗИДЕНТА Д. АЙЗЕНГАВЕРА З 17 ЛИПНЯ 1960

„Тому, що багато націй в світі були поневолені імперіялістичною й агресивною політикою советського комунізму; і

Тому, що народи опанованих Советами країн позбавлені їхньої національної незалежності і особистих вольностей; і

Тому, що громадяни З'єдинених Держав зв'язані родинними вузлами і принципами з тими, що люблять волю і справедливість на кожному континенті; і

Тому, що це є відповідно і властиво заманіфестувати народам поневолених націй підтримку уряду і народу З'єдинених Держав Америки для їхніх справедливих аспірацій на волю і національну незалежність; і

Тому, що Конгрес спільною резолюцією, прийнятою 17-го липня 1959, уповноважив і просив Президента З'єдинених Держав Америки видати проклямацію з проголошенням третього тижня липня 1960-го року „Тижнем Поневолених Націй” та видавати подібну проклямацію кожного року аж до часу, коли воля і незалежність будуть досягнені для всіх поневолених націй світу:

Отже тому я, Двайт Д. Айзенгавер, Президент З'єдинених Держав Америки, призначаю оцим тиждень, що починається 18-го липня 1960, як Тиждень Поневолених Націй.

Я запрошую нарід З'єдинених Держав Америки відзначати такий тиждень відповідними церемоніями і активностями та закликаю його до студій боротьби поневолених Советами націй і до повного зобов'язання підтримати справедливі аспірації тих поневолених націй.

В доказ того я оцим кладу свій підпис та кажу прибити печатку З'єдинених Держав Америки.

Дано в місті Вашингтоні цього 17-го дня липня в році Божому 1960 та в році Незалежності З'єдинених Держав Америки 185-му. Підписано Д. Д. Айзенгавер”.

ТЕКСТ РЕЗОЛЮЦІЇ СЕНАТУ І ПАЛАТИ РЕПРЕЗЕНТАНТІВ ПРИЙНЯТОЇ ДНЯ 17 ЛИПНЯ 1959

„Тому, що велич З'єдинених Держав завдячується у великій частині їхній спроможності досягнути демократичним процесом гармонійну національну єдність свого народу, хоч він є різних расових, релігійних і етнічних походжень; і

Тому, що це гармонійне об'єднання різних елементів нашої вільної суспільності привело нарід З'єдинених Держав до теплого розуміння і симпатії для аспірацій народів по всіх усюдах і до призначення взаємозалежності народів і націй світу; і

Тому, що поневолення основної частини населення світу комуністичним імперіялізмом перетворює в глум ідею мирного співіснування між націями і приносить шкоду природнім зв'язкам і взаємопорозумінню між народом З'єдинених Держав і іншими народами; і

Тому, що від 1918-го року імперіялістична й агресивна політика російського комунізму принесла в результаті створення величезної імперії, що становить страшну загрозу для безпеки З'єдинених Держав та всіх інших вільних народів світу; і

Тому, що імперіялістична політика комуністичної Росії привела, посередньою чи безпосередньою агресією до знищенння національної незалежності Польщі, Мадярщини, Литви, України, Чехо-Словаччини, Латвії, Естонії, Білорусі, Східної Німеччини, Болгарії, континентального Китаю, Вірменії, Азербайджану, Грузії, Північної Кореї, Албанії, Ідель Уралу, Тибету, Козакії, Туркестану, Північного В'єтнаму та інших; і

Тому, що ці поневолені нації вважають З'єдинені Держави за твердиню людської волі і шукають в них проводу в здійсненні свого визволення

I. Хорольський

ТАМ СИЧАННЯ — ТУТ ЛЕМЕНТ

Резолюцію 86 Конгресу про Тиждень Поневолених Націй взяли в імперські багнети руські антикомуністи в США і комуністи з Кремля. Дуже гнівався Хрущов, як довідався, що згідно з цією резолюцією „для безпеки США життєво-необхідним є, щоб прагнення волі і вільності та незалежності і в приверненні їм радості волі їхньої християнської, жидівської, буддистської та іншої релігії і їхніх індивідуальних вольностей; і

Тому, що для національної безпеки З'єднаних Держав є вітальним, щоб прагнення волі і незалежності народами цих завойованих країн були постійно підтримувані живим; і

Тому, що прагнення волі і незалежності величезною більшістю народів цих поневолених країн становить могутню перешкоду для війни і одну з найліпших надій на справедливий і тривкий мир; і

Тому, що годиться, щоб ми урядовим шляхом виразно заманіфестували народам історичний факт, що народ З'єднаних Держав поділяє з ними їхні аспірації щодо відновлення їхньої волі і незалежності. Отже тому нехай буде постановлено Сенатом і Палатою Репрезентантів Сполучених Штатів Америки, зібраних у Конгресі, що Президент Сполучених Штатів має повновласті і його прохається видати проглашення, яка призначає третій тиждень липня 1959 р. як „Тиждень Поневолених Націй” і запрошує народ Сполучених Штатів відзначити цей тиждень відповідними церемоніями та активностями. Президента далі уповноважується і прохається видавати подібні проглашення кожного року аж до такого часу, коли воля і незалежність будуть досягнені для всіх поневолених націй світу”.

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four Freedoms of Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief
Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

незалежності народами завойованими були постійно підтримувані”. В Кремлі засичали, як почули про ухвалу Конгресу. Та й було чого. Законодавчий орган великої країни в своїй резолюції вперше виразно назава ворога свободи людської і США. Не якийсь там абстрактний комунізм, а большевицька імперія. Виросла вона в двох закрутках новітньої історії. В першій фазі комуністична Росія завоювала незалежні держави (Україну, Білорусь, Грузію і інші), що повстали в національних революціях на території царської імперії, а в другій світовій війні, відновлена большевиками імперія СССР, уярмила і позбавила національної незалежності низку країн Східної Європи і Азії. Отак створена імперська потвора, за справедливим твердженням резолюції Конгресу, являє велику небезпеку США і іншим народам.

Назвавши справжнього, намацального ворога свободи людської, резолюція висловила, що народ США, розуміючи небезпеку собі, як і іншим, поділяє прагнення до свободи і незалежності поневолених націй. „Їхні надії — здобути незалежність — говориться в резолюції, знаходять повну підтримку від народу США.” Цим резолюція вдарила в найвразливіше місце імперії, в її большевицьке тім’я. На Москві-ріці добре знають, що значить спротив і боротьба України, Кавказу, Туркестану, Білорусь, Прибалтики і інших поневолених націй за відновлення державної незалежності, знають, бо за 40 років імперської окупації Москві не вдалося усталізувати відносин на імперський копил в завойованих країнах, не вдалося зламати духа національного спротиву проти імперського централізму. Ламаючи його брутальною силою, підступом і терором, Москва зверху ніби утихомирила підкорені народи, а в глибині викликала ще більшу ненависть до централізму і імперських обручів. І того стану не змінить резолюції пленуму ЦК КПУ цього року, де вказується, „що одним з найповажніших завдань партійних організацій і всіх діячів суспільних наук республіки в галузі ідеологічної роботи є інтернаціональне виховання трудящих України, виховання їх в дусі любо-

ви та великої поваги до великого русского народу" . . . („Комуніст України” ч. 5 за травень). Як бачимо, резолюція пленуму розкрила імперські дужки і „трудящі” бачать, що під інтернаціональним вихованням розуміється виховання „поваги до великого русского народу”. Інтернаціональна вивіска, якою московський большевизм прикриває імперське ество, нині більше як будь-коли не має жадного впливу серед народів, що прагнуть незалежності. В етнічній Росії-Московії, російську комуністичну партію, яка доречі не має і свого окремого ЦК, ніхто не зобов'язує виховувати у москалів любов і пошану до українського чи грузинського, чи узбекського, чи інших народів. „Трудящі” яких примушують вивчати ті постанови, добре розуміють, що за інтернаціональною вивіскою большевизму ховається російський імперіалізм большевиків. Тільки русска політична еміграція наперекір всякому глупдові і логіці, виступаючи проти резолюції Конгресу, закликає переконувати, що комунізм в імперії інтернаціональний.

Досі, т. зв. вільний світ боровся теж з світовим комунізмом. Імперському штабові в Кремлі така боротьба не дошкуляла, бо вона за народною приказкою стъобала тільки по гоноблях, а московська комуністична трійка, як висловився колись наш Гоголь, несамовито ганяла по світі, сючи каламутъ і неспокій. Резолюція Конгресу, назвавши справжнього спричинника лиха і небезпеки — імперію, вперше вказала, що коли світ хоче спокою і зберегти залишки людської свободи, то мусить розпрягти ту трійку, підтримавши прагнення і боротьбу поневолених націй за незалежність. Державні мужі Америки, схвалюючи резолюцію, очевидно, розуміли, що як не важливі є атомові вироби і виробничі показники, не вони будуть вирішими у визначені провідної держави. Провідництво в світі буде за тією країною, яка відограє вирішальну роль в організації нового укладу, в якому державна незалежність стане здобутком кожної нації. В цьому ідейно-політична сила резолюції Конгресу для США. Тому в Москві й засичали, почувши про резолюцію. Сичать і досі, пускаючи нові дози імперської отрути у вільний світ: страхують, шантажують, стукають

кулаками на конференціях і роздмухують в різних місцях земної кулі пожежі. А з патріархом „всєя Русі” кличуть наївних у світі до миру з Москвою, з большевицькими благодатями.

**

Не з меншою лютню прийняли резолюцію Конгресу імперські слуги, русскі антикомуністи в США. Резолюція, як бачимо з тексту, ні одним словом не зачіпає етнічної Росії, її природного права на державну незалежність, і не кличе народи, поневолені Росією, до боротьби зараз, а лише висловлює моральне співчуття націям, що прагнуть відновити втрачену через імперіалістичну агресивну політику російського комунізму, свою свободу і незалежність. А та політика створила величезну імперію, „що становить страшну загрозу для безпеки США та всіх вільних народів світу”. Здавалось, що думки резолюції сприємливі для всіх, що хотіть чи боряться з комунізмом. Тільки не для русских антикомуністів. Вони побачили в ній „обдурення добренамірених законодавців США злонаміrenoю брехливою пропагандою сепаратистів”. (З відозви Блоку націоналів — народів Росії — НРС за 13 VII ц. р.). І залементували. Лементували рік, писали проти законодавців, які посміли висловити співчуття до націй, що прагнуть вирватись з-під большевицької тиранії, посилалися листи приватні і збірні до конгресменів, що ініціювали резолюцію. Зробили навіть „Блок націоналів — народів Росії”, який за чиїсі гроші видав „Неізвращонну історію України-Русі”, вагою з кілограм, щоб „общерусскою правдою боротись з сепаратистами”, а головно з українцями. Переконувати, що Росія нікого, ніколи не підкоряла, не завойовувала, а всі оті нації, проти визвольних сил яких так жорстоко воює большевицька Москва, тільки й мріють про співжиття з нею. Така платформа русских антикомуністів і „блоку” зробленого на замовлення.

Кажуть „кого Бог карає, в того розум відбирає”. Імперські слуги в США так задивлені в нинішню велич большевицької імперії, що наперекір здоровому глупдові не помічають, як самі заперечують своє „анти”. Торік вони писали, що стануть по боці Кремля, коли побачать, що американський політичний світ не підтримуватиме ціlosti імперії. Тепер вони

обережніші — тільки кличуть „боротись за зміну резолюції всіми доступними засобами”. Переоконувати, що „Росія - СССР неподільна... і що народи СССР - Росії цінять єдність своєї держави і не допустають розчленувати її”. Як так, то для чого весь отої лемент проти „сепаратизму”, коли народи „цінять”. Коли б „цинили”, то нашо большевики, творці сучасної імперії-СССР, через 40 років терором вимагають „пошани” і „любові” до старшого брата — русского народу? Чим же пояснити тоді невгаваючу 40 рдків боротьбу Кремля з українським і іншими націоналізмами? В етнічній Росії за ці роки не виникло жадної національно-оформленої течії, навпаки, спираючись на імперський патріотизм русских, Москва вела і веде боротьбу з націоналізмами, чи як імперські слуги кажуть, з „сепаратизмами”.

І в московських комуністів, і в руских антикомуністів одна мета — утримати цілу імперію, яку там звати СССР, а тут Росія-СССР. Етнічної Росії ніхто не збирається розчленовувати, змагає за визволення з „обіймів” большевицької імперії націй, кости яких тріщать, за висловом Блока, в лапах потвори з жадними очима. Це знає і професор Чоботарьов, намагаючись переконати когось, що думки „поневолених націй” (мовиться про резолюцію Конгресу), протирічатъ советській дійсності”. Професор, бачите, був торік в СССР і кілька днів в Києві, який знає з 1917-18 рр. І побачив п. Чоботарьов, що в Києві багато змінилось в порівнянні до того, як він знав. Ніякої русифікації немає, як немає її і в інших республіках, то за твердженням американського професора, русского походження, видумка Добрянського і сепаратистів. А що Добрянський народився в українській родині, яка походить з Галичини, то „співробітництво з якимись національними комітетами в США, якими керують, чи в яких беруть участь Добрянський і компанія для обізнаніх порядних людей морально не допустиме”. Чому? На це професор відповідає: „Безсумнівно, пише проф. Чоботарьов, що поліпшення, які мають місце за останні 6 років в СССР, можуть бути затримані погрозами розчленування ззовні”. Отже, не підтримуйте, мовляв, надій, бо перелякаєте Кремль і він з переляку затримає поліпшення.

Xoce Optera i Гассет

БУНТ МАС

IX

Примітивізм і техніка

Мені дуже важить пригадати тут, що ми заглиблені в аналізу положення — цебто сучасного, — яке в істоті двозначне. Тому я на початку стверджу, що всі риси сучасного, а зокрема бунт мас, являють дві сторони. Будь-яка з них не тільки допускає, але вимагає подвійного тлумачення, позитивного і негативного. І ця двозначність не криється в нашому розсуді, а в самій дійсності. Не в тім річ, що з одного боку вона нам може видаватись доброю, а з другого боку поганою, а в тім, що сучасне положення саме є дволікою потенцією тріумфу чи смерті.

Нема чого обтяжувати цей нарис цілою метафізицою історії. Проте ясно, що я його будує на підвалах моїх філософських переконань, виложених чи згаданих деінде. Я не вірю в абсолютний детермінізм історії. Навпаки, я гадаю, що всяке життя, отже, також історичне життя, складається виключно з моментів, кожен з яких є відносно невизначеній, що стосується до попереднього, так, що дійсність вагається в ньому, тупцює на місці і не знає чи слід

Це написано спеціально для малоросів і тих американців, які хочуть накинути свою думку, що рятунок людської свободи треба бачити в еволюції большевицького імперіалізму. Під боком США большевики розбудовують винахідові бази, а Чоботарьов радить не лякати їх резолюціями Конгресу, щоб не перешкоджати започаткованим поліпшенням, цебто посиленому курсові обмосковлення уярмлених Росією народів. Це пише професор американського університету, ніби для добра США, закликаючи академічний світ зосені розпочати похід проти розчленувачів, щоб допомогти Москві накинути Америці правду сучасної Росії.

Постава не нова, іншої ніколи і не мали русскі політичні групи. Їхній антикомунізм, як і комунізм Москви то форма, а під нею ховається московізм. Тому вони й боряться за імперію, нині в межах СССР, а завтра в якихсь інших, ширших.

їй рішиться на одну чи другу з-поміж різних можливостей. Це метафізичне коливання надає всьому живому ту безсумнівну якість вібрації та трепету.

Бунт мас може, насправді, бути переходом до якоїсь нової та невиданої організації людства, але також може бути катастрофою в людському призначенні. Немає підстав заперечувати дійсність поступу; але треба спростовувати думку, що цей поступ запевнений. Відповідніше до фактів — думати, що немає жадного певного прогресу, жадної еволюції, без загрози інволюції та регресу. Все є можливе в історії — так само тріумфальний і необмежений прогрес як і періодичний регрес. Во життя, індивідуальне чи колективне, особисте чи історичне, є одинокою реальною річчю у всесвіті, що її субстанція — небезпека. Воно складається з перипетій. Воно, в точному розумінні слова, драма¹⁾.

Всяка загальна правда набуває більшої напруги в „критичних моментах”, як ось тепер. І таким чином симптоми нового поводження, які з'являються під сучасним володінням мас і які ми згуртували під назвою „безпосередня дія”, можуть також провіщати майбутні удо- сконалення. Ясно, що всяка стара культура на своєму шляху обтяжується відмерлими і за- скорузлими тканинами, а це перешкода життю та отруйний осад. Є мертві інституції, пере- житі й уже беззмістовні оцінки та варгості, без- потрібно ускладнені розв'язки, норми, що довели свою беззмістовність. Всі ці первні посе- редньої дії, цивілізації, вимагають епохи гаряч-

1) Зайво говорити, маже ніхто не візьме на поважню ці вислови, і зазвіть люди найстрачіших намірів зrozуміють їх як звичайні метафори, може й хвилюючі. Тільки рідкий читач досить чистосердечний, щоб не вірити, що він уже остаточно знає, що це таке життя, чи принаймні, чим воно не є, дасть себе привернути первинним значенням цих фраз і якраз він зрозуміє їх — хоч вони правдиві, хоч мильні. Серед решти панувати- ме найциріша однозгідність, з цією одинокою різницею: одні будуть думати, що, серйозно говорячи, життя — це процес існування душі, а інші, що це низка хемічних реакцій. Я не вірю, що поліпшиться моя становище супроти таких герметичних читачів, якщо я підсумую цілий спосіб думання, кажучи, що первинне і корінне значення слова „життя” виявляється тоді, коли його вживався в значенні біографії а не біології. З цієї сильної причини, що всяка біологія — це під кінець лише розділ певних біографій, це те, що роблять біологи у своєму житті. Все інше — абстракція, фантазія і міт.

кового спрошення. Романтичний фрак і рюши- ки вимагають помсти у формі сьогоднішнього дезабільс і відкритої сорочки.

Тут спрошення — це гігіна і кращий смак; отже, досконаліша розв'язка, як завжди, коли меншими засобами більше осягається. Також була пора підняти дерево романтичного кохання, підчистити надмір штучних магнолій начіплених на його галузя та дике безладдя за- плутаних ліян і розгалужених спіраль, що за- ступали їйому сонце.

Взагалі, публічне життя, а передусім політика, надто потребувало повороту до своєї властивої форми. Та європейська людність не може зробити того елястичного стрибка, що вимагають від неї оптимісти, коли спочатку не оголиться, не скине тягар усього неістотного, щоб лишилося тільки власне я. Мое захоплення цією дисципліною оголення, автентичності, та свідомість, що лише так можна прочистити шлях до гідного майбутнього, змушує мене вимагати повну свободу мислення супроти всього минулого. Майбутнє мусить панувати над миналим, від нього ми приймаємо директиву, як нам ставиться супроти всього, що було²⁾.

Але треба уникнути найбільшого гріха тих людей, що правила дев'ятнадцятим століттям: дефективної свідомості свого обов'язку, що перешкодила їм триматися насторожено і пильно. Пуститись без опору за течією подій, замкнути очі на первень небезпеки й загрози, що криється навіть у найвеселішій годині — це якраз розминутися зі своїм обов'язком відповідальності. Сьогодні виникає потреба збудити гіперестезію відповідальності у тих, що спроможні відчувати її, і видається надто необхідним підкреслити явно згубний аспект сучасних симптомів.

Немає сумніву, що при діагностичному зваженні нашого публічного життя неприхильні

2) Ця свобода рухів супроти минулого не є, отже, передливим бунтом, а, навпаки, очевидним обов'язком всякої „критичної епохи”. Якщо я обороняю лібералізм дев'ятнадцятого століття проти мас, що його брутально атачують, це не означає, що я відмовляюсь від повної свободи супроти того ж лібералізму. І навпаки: примітивізм, що з'являється в цьому нарисі у свому найгіршому вигляді — це в певному розумінні передумова всякого великого історичного постулу. Порівнайте, що я сказав про це кілька років тому в нарисі „Біологія і педагогія”, El Espectador, III том, „Парадокс дикунства”. (Сторінка 273 II тому Obras Completas).

фактори на багато переважають над прихильними, коли обрахунок робиться не стільки з оком на сучасне, як на те, що вони провіщають і обіцяють.

У весь зрист конкретних можливостей, що його зазнало життя, ризикує перекреслити себе, натрапивши на найжахливішу проблему, що стала перед призначенням Європи і яку я знову формулюю: суспільне керівництво попало в руки людини, що байдужа до зasad цивілізації. Зasad не тієї чи іншої, а — наскільки сьогодні можна судити — жадної цивілізації. Очевидно сучасну людину цікавить наркоза, авта і ще деякі речі. Але це підтверджує її корінну байдужість до цивілізації. Бо ті речі — це лише її продукти, і захоплення ними ще разочішне виділяє індиферентність до зasad, з яких вони зродились. Вистачить установити цей факт: відколи існують *nuove scienze*, природні науки, — отже, від часів Відродження — захоплення ними зростало без перестанку, протягом віків. Конкретніше: кулькість людей, що сумірно присвячувалася цим чистим дослідам, зростала з кожним поколінням. Перший випадок регресу — повторюю, сумірного — з'являється в тому поколінні, що нині є між двадцятим і тридцятим роком життя. У лябораторіях чистої науки стає тяжко притягнути учнів. І це стається тоді, коли промисловість досягає свого найвищого розвитку і коли люди виявляють ще більший апетит до вжитку апаратів і ліків створених наукою.

Коли б ми не уникали багатословності, ми могли б виявити подібну послідовність у політиці, в мистецтві, в моралі, в релігії та в щоденних царинах життя.

Що означає для нас така парадоксальна ситуація? Цей нарис намагається дати відповідь на таке питання. Це означає, що сьогодні пануючий тип людини — це примітив, *Naturtensch*, що з'явився серед цивілізованого світу. Цивілізованим є світ, але не його мешканець; він у ньому навіть не бачить цивілізації, а користається нею, наче б вона була природою. Нова людина бажає авта і утішається ним, але вона вірить, що це натуральний плід якогось райського дерева. В глибині душі вона не уявляє собі штучного, майже неймовірного, характеру цивілізації і не поширює свого захоплення знаряддям на засади, що їх уможливлюють. Коли попередньо, цитуючи слова Ратенауа, я

казав, що ми свідки „прямовисної навали варварів”, можна було подумати — як звично, — що ходило лише про „фразу”. Тепер видно, що цей вираз може голосити правду чи помилку, але що він є протилежністю „фрази”, а саме: формальним визначенням, в якому згущено цілу складну аналізу. Сучасна маса — це насправді примітиви, що через лаштунки вкралися на старовинний кін цивілізації.

Сьогодні ввесь час говориться про неймовірні поступи техніки, але я не помічаю, щоб навіть найкращі уми говорили з достатньо драматичною свідомістю про її майбутнє. Сам Шпенглер, такий тонкий і глибокий — хоч і такий одержимий, — мені здається в цьому пункті надто оптимістичним. Він бо вірить, що після „культури” наступить епоха „цивілізації”, під якою він розуміє передусім техніку. Шпенглерове поняття „культури” і взагалі історії, таке далеке від поняття, що лежить в основі цього нарису, що нелегко, навіть заради спростування, коментувати тут його висновки. Тільки стрибаючи через віддалі й уточнення, щоб звести обидві точки зору до спільногом знаменника, можна отак зформулювати розбіжність: Шпенглер вірить, що техніка може далі жити, коли завмерло зацікавлення засадами культури. Я не відважуюсь повірити в таку річ. Техніка й наука нерозривні, і коли немає зацікавлення чистою науковою, заради неї самої, вона перестає існувати, а такого зацікавлення не може бути, коли люди перестають захоплюватися загальними засадами культури. Якщо цей запал пригасає — як ось тепер, — сама техніка може пережити деякий час, а саме, поки триває інерція культурного імпульсу, що її створив. Ми живемо з технікою, але не через техніку. Вона ні відживляється, ні дихає сама, вона не є *сама*, а радше практичний, корисний осад із зайвого, непрактичного заняття³⁾.

Отже, я перестерігаю, що сучасне зацікавлення технікою аж ніяк не гарантує самого поступу чи дальнього існування техніки. Цілком

3) Тому, на мою думку, той, хто визначає Північну Америку її „технікою”, тим нічого не каже. Одна з речей, що найповажніше замішують європейську свідомість, — це сукупність наївних поглядів на Північну Америку, що їх можна почути з уст навіть найкультурніших осіб. Це окремий випадок несумірності між складністю сучасних проблем і здібністю розумів, яку я пізніше відмічаю.

случино вважати техніку за одну з характеристичних рис „модерної культури”, цебто культури, яка включає рід науки, що дає матеріальну користь. Тому, коли я підсумовував зовсім нове обличчя життя, насадженого дев'ятнадцятим століттям, все звелося до цих двох рис: ліберальна демократія і техніка⁴⁾). Але я повторюю, що мене дивує, як легко забувається в розмовах про техніку, що її внутрішній двигун — це чиста наука та що умови для її продовження — це в основному ті самі умови, які уможливлюють чисто наукову діяльність. Чи хтось подумав про всі ті речі, що мусять бути чинні в людських душах, щоб могли існувати справжні „науковці”? Чи серйозно віриться, що, поки є доляри, буде наука? Ця думка, якою багато хто заспокоює себе, тільки зайвий доказ примітивизму.

Наче не треба змішати та розколоти безліч найрізноманітніших інгредієнцій, щоб одержати коктейл фізикохемічної науки! Навіть задовольняючись найповерховнішим і найплиткішим розглядом теми, відразу кидається в очі явний факт, що, в цілій широчині часу та простору, фізигохемії вдалось установитися, повністю влаштуватися лише в вузькому чотирикутнику, що його описують Лондон, Берлін, Віденський і Париж. І навіть у середині цього чотирикутника лише в дев'ятнадцятому столітті. Це показує, що експериментальна наука один із найменш імовірних продуктів історії. Маги, жерці, вояки й пастухи множилися де і як хотіли. Але щоб постала така фавна експериментальної людини, очевидно потрібно ще небувалішої сукупності умов, ніж для появи однорога. Такий голій і тверезий факт повинен був би примусити трохи призадуматись про легкий, невловимий характер наукового натхнення⁵⁾. Блаженний той, хто вірить, що, коли зникла б Европа, американці могли б продовжувати науку!

Дуже важило б ґрунтовно розробити це питання і з усією точністю визначити, які саме

⁴⁾ В істоті, ліберальна демократія і техніка в свою чергу так тісно сплітаються і пов'язуються, що годі уявити собі одну без другої, і тому була б бажана третя більш загальна назва, яка охоплювала б обидві. Це була б правдива назва, гасло останнього століття.

⁵⁾ Не говорім про більш внутрішні питання. Вільша частина самих дослідників не мають сьогодні найменшої підоози про надзвичайно поважну й небезпечну внутрішню кризу, через яку проходить їх наука.

історичні передумови необхідні для експериментальної науки і, отже, для техніки. Але годі надіяється, що, навіть коли б це питання було вияснене, маса признала б себе освідомленою. Маса не зважає на доводи і тільки вчиться на власній шкурі.

Одне спостереження не дозволяє мені робити собі ніяких ілюзій про доцільність таких проповідей, що були б раціональні і, тим самим, — витончені. Чи не занадто абсурдно, що в сучасних обставинах пересічна людина не почуває, спонтанно й без проповідей, найвищого захоплення фізикохемічними та спорідненими ім біологічними науками? Бож застановіться, яка сучасна ситуація: тоді як, очевидно, всі інші складники культури стали проблематичними — політика, мистецтво, суспільні норми, сама моральність, — є одна річ, яка, не допускаючи заперечень та вражуючи масу більше ніж що інше, щодня доводить свою дивовижну дієвість: емпірична наука. Кожний день приносить новий винахід, яким користається та пересічна людина. Кожний день продукує новий наркотик чи вакцину, що приносить користь тій пересічній людині. Всі знають, що, якби при не-послабленому науковому натхненні подвоїлась чи потроїлась кількість лябораторій, автоматично помножились би багатства, комфорт, здоров'я, добробут. Чи можна собі уявити потужнішу, переконливішу пропаганду в користь якоїсь життєвої засади? Чому ж, незважаючи на це, немає найменшої ознаки, що маси готові пожертвувати гроши й увагу, щоб краще підтримати науку? Натомість повоєнний час обернув науковця в нового суспільного парія. Відмітьте, що я маю на увазі фізиків, хеміків, біологів — не філософів. Філософія не потребує ні захисту, ні уваги, ні симпатій мас. Вона заховує свій характер цілковитої некорисності⁶⁾, і тим вона визволяється від усякої підлегlosti пересічній людині. Вона знає, що вона в істоті проблематична, і радісно приймає свою вільну долю божої пташини, не вимагаючи, щоб хтось із нею числився, ані рекомендуючи, ані обороняючи себе. Якщо вона комусь випадково принесе якусь користь, то вона радіє з чистої людської симпатії; але вона не живе з тієї чужої користі, не передбачає її та не надіється на неї. Як же її домагатися, щоб

⁶⁾ Аристотель: Метафізика, 893 а 10.

хтось поважно ставився до неї, якщо вона перш за все сумнівається в своєму власному існуванні, якщо вона живе лише в міру того, як вона поборює та перекреслює себе? Отже, лишім на боці філософію, що є пригодою іншого порядку.

Але експериментальні науки дійсно потребують масу, так як вона потребує їх, під загрозою загину, бо на плянеті без фізикохемії не може утриматись кількість людей, що нині існують.

Які аргументи можуть осягнути того, чого не осягнуло авто, в якому роз'їжджають ті люди, і ін'єкція пантопону, що чудом присипає їхні болі? Несумірність між сталою і явною користю, що їм приносить наука, та їх зацікавленням не є така велика, що годі обманювати себе ілюзорними надіями й сподіватися чогось іншого ніж варварства від тих, що так поводяться. Особливо коли, як ми побачимо, це нехтування наукою, як такою, проявляється, може ще ясніше ніж дейнде, серед маси самих техніків — лікарів, інженерів і т. п., які звикли виконувати свою професію точно в такому духовному стані, неначе вживають авто чи купують трубку аспірину, — без найменшої внутрішньої солідарності з майбутнім науки та цивілізації.

Може дехто більш заскачений іншими ознаками новітнього варварства, що своєю позитивною якістю, себто, дію а не опущенням, більше кидаються в очі й приирають форму видовища. Та для мене ця несумірність між користю, яку пересічна людина має від науки, та вдячністю, яку вона виявляє — чи властиво не виявляє, — є найжахнішим явищем⁷⁾). Мені тільки тоді вдається вияснити собі цей брак достатнього признання, коли я пригадаю собі, що в центральній Африці негри також їздять автомобілем і заживають аспіринъ Тип европейця, що починає переважати — таке моє припущення

7) Потворність факту побільшується в сто разів тим, що — як я зазначив — всі інші життєві засади — політика, право, мистецтво, мораль, релігія — переходять тепер через кризу і припамінні тимчасово провалились. Тільки наука не прогалюється, а щодня сповнює з неймовірним надвишком все, що вона обіцяє і ще більше як вона обіцяє. Отже, вона не має конкуренції і неможна вибачити байдужності до неї, вважаючи, що пересічна людина збайдужила через якесь інше захоплення культурою.

Леонід Полтава

ГЕНОЦИД КУЛЬТУРИ

Проголосити 1961 рік — „Роком Української Культури”

Українська еміграція у всьому вільному світі повинна передати справу знищування української мови і національної культури в ССР на розгляд відповідної Комісії Об'єднаних Націй та на розгляд ЮНЕСКО.

Якби українські вільні учені зайніялися вивченням історії намагання білої і червоної Росії знищити, стерти з лица землі українську мову, то ім уже довелося б написати кілька томів. Якщо б вони бодай побіжно згадували про подібні намагання Москви і щодо інших неросійських мов, — то вийшла б праця, за яку українські науці були б вдячні і наступні покоління різних народів світу. А можливо з бігом часу — і всі народи світу, адже сучасна Москва, на основі комуністичного „вчення”, твердить, що згодом — при „комунізмі у всьому світі”, — національні мови зникнуть, а витвориться одна-єдина мова... На якій базі? Ось та база (про неї писав В. Ленін ще задовго до революції 1917 року):

„...Потреби економічного обороту держави завжди змусяють національності, які живуть в одній державі... вивчати мову більшості”.

Тепер читаємо в київській „Радянській Україні” за 13 квітня 1960 р.:

„...Як показав перепис населення 1959 р. 10,2 мільйона чоловік неросійської національності визнали російську мову своєю рідною мовою. Для 13% українців, 16% білорусів, 8% татар, 5% латишів російська мова не тільки засіб міжнаціонального зв'язку, але й основне знаряддя культурного розвитку і творчості. 60% населення ССР повсякденно розмовляє російською мовою. І це цілком закономірний, об'єктивний і глибоко прогресивний процес”.

Що московські імперіялісти мають намір насадити свій „язик” всім народам світу, знищуючи національні мови, свідчить ось така цитата з московського журналу „Политическое самообразование” число 4 за 1960 р.:

„...Понад 10 млн. неросійського населення вже назвали російську мову своєю рідною мовою... Буде

це, у відношенні до складної цивілізації, в якій він народився, примітивна людина, варвар, що виринає з люки, „прямовисний напасник”.

(Продовження буде)

що далі то більшою необхідністю виділити з існуючих мов одну, яка могла б стати ОСНОВОЮ майбутньої ЄДИНОЇ світової мови, як засобу спілкування ВСЬОГО ЛЮДСТВА".

Очевидно, таке намагання суперечить самій природі людини. Адже мова це не лише, — як спрощено окреслюють комуністи, — „засіб спілкування". Кожна мова — це наслідок величезної культурної праці поколінь, що дзеркало душі кожного народу, вияв його психічних якостей і характеру, це — один із найбільших національних скарбів народу-мовотворця, народу-мовоносця; це, зрештою, одна з перлин світової культури, краса і велич якої полягає в різноманітності. Перед історією і для світової культури всі мови, чи це буде мова лише одномільйонового народу, чи мова сотень мільйонів — всі вони рівні, рівноправні і чудові. Московський плян знищування неросійських мов — це плян геноциду народів, національних культур, плян розбійницького ножа.

**

Певна річ, що підвести під один знаменник темпераментний характер італійця і повільну вдачу скандинавців ніколи й нікому не вдасться. Для цього треба б у першу чергу перемінити всі геополітичні чинники, що діють на ці народи, треба б змінити підсоння, саму природу, що з великою, незнищимою силою впливає на формування душі кожного народу, а отже і його мови.

Зрозуміло також, що знищити мову насильством це ще не означає до кінця знищити і народо-мовоносця. Ірландський народ втратив свою рідну мову через денаціоналізаційну політику Англії. Однак, нині Ірландія — незалежна країна-держава. І хоча тотальна більшість ірландців розмовляють англійською мовою, — відношення того народу до англійського далеке від приязні... Так морально Англія платить за насильство і віками буде стояти перед моральним судом світу.

Але все це ані не заспокоює нас, ані не вдоволяє. Ми не можемо більше придивлятися з вікна чужого дому на те, що власний дім горить, що в ньому починають загоратися найбільші національні цінності. Ось приклади тієї загрозливої пожежі.

**

1956-58 роки були роками тактичної „відлиги" в національному питанні, М. Хрущову були

потрібні „союзники" для утримання Кремлівського трону. Ними якоюсь мірою стали так звані „націонали", в тому числі й Кириченко з України, який ввійшов до складу Політбюро (вперше з України за всю історію СССР). Із Сибіру повернулося багато засланців, у першу чергу так званих „леніністів", тобто тих партійців, які свого часу не підтримували драстичних методів боротьби Сталіна, тримаючись Ленінового вчення, більш тактично-гнучкішого. Між тими „леніністами" були ще й рештки комуністів-ідеалістів. Зникнення шовіністично-московської групи Жукова-Молотова з політичної сцени в Кремлі подавало надію, що Хрущовське ЦК справді відходить від сталінського курсу „сажових" рукавиць...

Всі ці переміни негайно ж використали творчі національні сили в різних республіках СССР, між якими чимало було і комуністів „ленінського типу", більш інтернаціонального характеру: діячі, які дивилися на проблему національних мов в СССР, як на вирішенну в напрямку ленінського „дайте їм і три мови" чи ленінської вказівки — вже більш серйозної — даної в 1919 році:

„вчитися і говорити у всіх радянських установах рідного мовою, всіляко протидіяти русифікаторським спробам витіснити українську мову на другий план" ... (цитата за „Рад. Україною" ч. 85, 1960 р.).

Збільшилися тиражі українських книжок в УССР. У часописах почали з'являтися статті під загальним мотто — дбаймо за чистоту і красу рідної української мови. Кіностудії в Україні в більшості своєї продукції перейшли на українську мову у фільмах-оригіналах і Московська Кінофабрика дубляжу не встигала дублювати на російську фільми українські, білоруські, узбецькі, грузинські та ін., випущені рідною мовою. Навіть із Зеленого Кліну українські поселенці почали вимагати через пресу УССР, щоб їм присилати українські книжки, п'еси українською мовою для самодіяльних театрів тощо.

Але тим часом діяли в СССР й інші імперські сили — московсько-шовіністичні. Зникнення Кириченка з ЦК, хоч і який він там був послужливий, — це справа саме цих сил, підтримуваних напевно ззовні всілякими безгрунтіанськими космополітичними силами. Кириченка не стерпіли, крім інших причин, просто тому, що він українського роду. Не виключено, що й

сам Кириченко чинив у ЦК якийсь опір новій русифікаторській хвилі, покликаючись на вчення Леніна, що на „даному етапі” всі мови в СССР повинні розвиватися аж до повного розв'язку, що ніякого насильства не може бути при переході на єдину мову (В. Ленін вчив, що все складеться добровільно). Тим часом, життя заперечувало будь-який нахил до добровільного самознищення будь-якого народу в ССР.

Валуєвщина почала діяти знову, більш рафіновано, в рукавичках. Несподівано минулого року різко впали тиражі українськомовних видань в ССР. В українське кіно почали знову групами запрошувати акторів з Росії. В українському малярстві почали знову проповідувати творчі методи російських „передвіжників”; те ж саме в театрі. З'явився і закон, який дозволяв на всі лади інтерпретувати справу вивчення рідної мови в Україні. У школах-інтернатах, кількість яких що далі то більше зростає в ССР, почали на Україні вчити майже виключно російською мовою, не питуючи згоди батьків. Та батьки і не мають до тих шкіл вступу, бо діти вчаться там в уніформах, під ключем і можуть бачитися з батьками лише кілька разів на рік...

Офіційні чинники в ССР почали робити на тиск у мовній політиці на те, що вже час заводити двомовність, тобто — рівнобіжне вивчення і вживання людиною будь-якого народу його рідної і одночасно російської мови. „Правда” від 8 травня 1959 року писала:

„...На чолі братніх народів став найкультурніший — російський народ, з його культурою світового значення... Російська мова стала для всіх народів нашої країни другою рідною мовою”...

**

Занепокоєні таким розвитком справ, культурні діячі в національних республіках почали вживати протидії, поскільки на таку можна собі дозволити в умовах диктатури батога. Так, наприклад, у 1959 р. в білоруському часописі „Література і мистецтво” з Менську писали, що —

„...Процес створення єдиної чи національної культури комуністичного суспільства — це складний процес, який не можна штучно пришвидчувати”...

В різних республіках ССР залунали придущі, нечуті нами голоси (бо їх не друкувала советська преса) про те, що — цитую за „Ра-

дянською Україною” від 13 квітня 1960 року:

„... В деяких національних республіках знайшлися і такі люди, які під приводом всемірного розвитку національної мови запропонували в Конституції Республіки записати, що саме національна мова є ОБОВ'ЯЗКОВОЮ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ”.

Голоси української та іншої преси за кордонами СРСР про нову хвилю русифікації проникають через радіо, листи і посилки книжок та наших журналів у Советський Союз. Це непокойть русифікаторів. Тому в цитованій вище „Рад. Україні” сказано, щоправда, навіть без полеміки чи намагання обґрунтувати своє твердження (бо як оправдати брехню?), що —

„... Наклепницькі вигадки фашистів та інших ворогів Радянського Союзу про так зване русифікаторство, асиміляторство не мають під собою ніякого ґрунту”.

Оце і все — вся „полеміка”, всі „докази”. Так може доказувати лише бандит із пістолем в руці.

**

Наскільки велика загроза русифікації нависла над українським народом, свідчить один яскравий документ. Це допис якогось П. Сікачова, опублікований в часописі „Молодь України” ч. 75 ц. р. під назвою „Новий правопис”. Цей допис звучить в унісон з Валуєвським „указом”. Ось уривки з допису:

„... Недавно вийшло в світ друге видання „Українського правопису”, виправлене й доповнене. Чим же відрізняється воно від попереднього? По-перше, більш НАБЛИЖЕНЕ до НОРМ РОСІЙСЬКОГО ПРАВОПИСУ, по-друге в ньому, у порівнянні з виданням 1946 року, зроблено деякі додовнення і внесено окремі зміни”...

Далі Сікачов не без тріумфу повідомляє, що відтепер складні прикметники для означення відтінків кольорів треба писати не разом (наприклад, яснозелений), а — так як і по-російському — через дефіс. „Невіправданою була, — пише Сікачов, — також розбіжність між російською і українською мовами в написанні географічних назв” і т. д. Все в тому ж дусі — дусі безоглядної русифікації, підтягнення української мови до російської, нівелляції нашої мови.

**

Терпіть не лише український народ, а й інші. Тому-то українська еміграція і наші пред-

Богдан Краєвіс

ФЕДЬКОВИЧ В НОВИХ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

(Доповідь на Науковій Конференції НТШ)

(Закінчення)

Однією з видатніших робіт в ділянці Федъковичознавства є, не зважаючи на всі досить часті напади автора на буржуазно-ліберальну і буржуазно-націоналістичну критику й науку, ширка розвідка О. Мазуркевича п. н. „Іван Франко — дослідник творчості Федъковича” надрукована в другому томі збірника статей до 100-річчя з дня народження Івана Франка п. н. „Слово про великого Каменяра” (за редакцією О. Білецького, Київ, 1956, стор. 361-419). Але й у цій статті проявляється чисто советська неохайність у трактуванні літературних та наукових проблем, які виникли під час становлення соціалістичної державності в Україні. Ставники науки та політики повинні ввійти в найтісніший союз із представниками інших народів з-поза залізної заслони, щоб спільно виступити перед світом в обороні живих мов і національних культур від московського винищенння.

Подаю приклад того, що саме проповідується в Латвії. Цитую за часописом „Советская Латвия” від 10 червня цього року:

„...У нас деякі товариши склонні до національної обмеженості, ... не підтримують процесу зростаючого впливу російської мови, виступають прсти добровільності вивчення мов у школах” (тобто, російської в першу чергу).

**

Мета Москви — аж надто проста і зрозуміла: знівелювати мови, знищити нації в ССР, витворити тип „всерусского человека” — а тоді вже світ не встоїть проти двістамільйонової нації — єдиної мовно й культурно, тоді — відкритий шлях до... „а третьому Риму не бувати”...

Якщо вивчення московського винищування національних мов є справою наших учених, то оборона від цього винищування — це вже справа наших політиків. А тому, що дана проблема стосується не лише України і не лише поневолених народів ССР, а в потенції — всього світу. — тому наші політики мають в руках надзвичайну політичну карту. І тому автор цієї статті, як український письменник, виступає із зверненням до всіх, висловленим у заголовку.

турних фактів і даних. Так, наприклад, про листи Федъковича Мазуркевич пише, що вони були „дбайливо зібрани і глибоко досліджені Іваном Франком” (стор. 419), хоч насправді зібрали, вивчил і опублікували ці листи з основним науковим апаратом не Франко, але Маковей, у четвертому томі „Писань” Федъковича, 1910 року.

Деякий вигляд науковости має й виданий в 1958 році Державним видавництвом художньої літератури збірник „Юрій Федъкович в розвідках і матеріалах”. Упорядкувала і зредагувала примітки до надрукованих у ньому матеріалів окрема редакційна колегія в складі: Г. Гуменюк, А. Коржунова, Ф. Погребенник, П. Ходан і М. Юрійчук. Редактором, значить, відповідальним за видання, названий якийсь Н. Кравченко. Вступну статтю п. н. „Юрій Федъкович у літературознавчих розвідках” написала А. Коржунова. У збірнику, що вийшов всього 4.000 тиражу, надруковані критичні статті відзвиши про Федъковича українських і не-українських критиків і літературознавців, завіщання Федъковича, як теж 16 листів Федъковича до різних людей. Цілістю або уривками подані в ззірнику критичні оцінки творчості Федъковича написані такими авторами: М. Драгоманов, І. Тургенев, М. Златоворатський, І. Франко, О. Пипів і В. Спасович, Є. Ярошинська, К. Кадлец, О. Кониський, В. Маслк, Абгар-Солтан, Ф. Ржегорж, М. Чемершина, В. Стефаник, Леся Українка, Є. Семака, О. Маковей, Д. Лукіянович, О. Калужняцький і Ян Махал, усе письменники і критики т. зв. дожовтневого періоду. Не включені до збірника, як і треба було чекати, статті і відзвиши таких „буржуазно-націоналістичних” критиків, як співредактор повного видання „Писань” Федъковича 1902-1918 років, Олександер Колесса, проф. Степан Смаль-Стоцький, Сергій Єфремов, Леонід Білецький, ані навіть регабілітований востаннє Дмитро Загул, що був знищений у 30-і роки. Не зважаючи на

примітку упорядників, що „купори в статтях робилися з таких міркувань: по-перше, щоб подати лише ті уривки, що стосуються безпосередньо Фед'ковича і мають істотне значення, по-друге — з метою уникнення повторень”. треба ствердити, що з друкованих матеріалів (статей і листів) вилучено дбайливо все, що могло б суперечити партійній настанові про публікування творів письменників т. зв. до-жовтневого періоду. Подиктовані партійними оглядами і проведені упорядниками в матеріялах цього збірника купори заперечують основно всі твердження підсоветських критиків про реалізм, антинаціоналістичне і антирелігійне спрямування творчості Фед'ковича. Так, наприклад, друкуючи в обговорюваному збірнику Фед'ковичового листа до Д. Танячевича, Климковича і М. Шашкевича (стор. 230 і 231) упорядники викинули ціле його закінчення, незвичайно цікаве для світогляду Фед'ковича. В цьому закінченні зафіксований своєрідний релігійний містицизм Фед'ковича, із розповідлю про церкву, що явилася йому у сні, й обіцянкою найняти за здоров'я адресатів „службу Божу у наші церкви” (О. Маковей, Матеріали до життєписи, Львів 1910, стор. 63-66). Стаття Ковжунової в цьому збірнику написана з позиції наближення Фед'ковича до традицій і видатних постатей „великої російської літератури” і присвячена у великій своїй частині засуджуванню буржуазно-націоналістичних оцінок Фед'ковича, особливо ж праць Степана Смаль-Стоцького і О. Колесси і тому теж займатися нею ширше немає потреби. Про наукову „ґрунтовність” Коржунової можуть свідчити такі подробиці, як те, що четвертий том повного видання „Писань Осипа Юрія Фед'ковича” вона називає шостим томом цих писань (стор. 17 цит. збірника), чи те, що зацитована Фед'ковичом українською мовою в його написаній німецькою мовою „Мої волі” (1873 р.) поговірка „Від личка до стричка дорога невеличка” подана в спотвореному вигляді „Від личка до старичка дорога невеличка” (стор. 223 збірника).

Обговорені в цьому огляді видання і статті це мабуть чи не все із важливіших публікацій про Фед'ковича, виданих на протязі 1952-1959 років. У 1959 році, що його підсоветська укра-

їнсько преса відзначала, як 125-річчя з дня народження поета, не з'явилася ніяка видатніша публікація про Фед'ковича чи хочби якесь нове видання його „вибраних творів”. Не було нічого такого і в підготові, як про це свідчить проспект видань Академії наук УССР на 1959 рік. Все святкування 125-ліття з дня народини Фед'ковича обмежилося тільки до згадок і статей по газетах і журналах і то не в усіх. Так, наприклад, в київському „Дніпрі” і в харківському „Пропорі” цих років навіть і не згадано. Київський журнал Спілки письменників України „Вітчизна” відзначив ювілей Фед'ковича тільки надрукованням віршу Миколи Марфієвича п. н. „На могилі Юрія Фед'ковича” (кн. 8-а за серпень 1959). Єдину більшу статтю Михайла Нечиталюка п. н. „Юрій Фед'кович, як прозаїк і драматург” (надрукував львівський „Жовтень”) ч. 8, за серпень 1959, стор. 117-126). Але й вона не дає нічого нового для характеристики Фед'ковича, як письменника.

Не мають якогось значення і статті надруковані з цього ж приводу по газетах, як наприклад „ювілейна” стаття С. Левандовського в „Радянській Україні” за 8 серпня 1959, стаття Осипа Кріля п. н. „Син Зеленої Буковини” друкована у львівських часописях в серпні 1959 р. Стаття якогось кандидата філософських наук М. Денисенка надрукована в журналі „Наука і життя” за липень 1959 року п. н. „Борець проти католицизму”, ані теж згадувана вже „ревеляція” М. Яцкова про „Загублений вірш” Фед'ковича, надрукована в київській „Літературній газеті” 18 серпня 1959. Цікаві єдино тільки написані з приводу наукової конференції присвячені 125-літтю з дня народини Фед'ковича і відбутої в вересні 1959 року і в Чернівцях і на батьківщині поета в селі Сторинці Путилові замітки чи пак думки підсоветських критиків і літературознавців Олега Бабишкіна і Євгена Кирилюка. У першій з них написаній перед цим ювілеєм (Літ. газета за 7 серпня 1959) Бабишкін стверджує такі характеристичні для стану популяризації творчості буковинського соловія у підсоветській дійсності факти: в бібліотеках Путилова й інших буковинських сіл книжок Фед'ковича немає, бо тих кілька примірників, що

надіслано з Києва, люди, мовляв, порозпози-
чали, і не повертають. Чернівецькі книготор-
гівці відмовляються взагалі приймати замов-
лення на твори Фед'ковича, Кобилянської чи
інших буковинських письменників, відповіда-
ючи стандартною фразою „А хто їх купувати-
ме?” Ніодин примірник виданої в Києві ма-
ленької книжечки творів Фед'ковича, із ма-
люнками Василя Касіяна, до Путилова не по-
трапив і т. д. і все це у вільній „радянській Бу-
ковині”, „возз'єднаній” із Україною і Росією.

Ще дошкульну картину сучасного підсо-
ветського стану вивчення і популяризації по-
статі і творчості Фед'ковича дав член-корес-
пондент Академії наук УССР, автор багатьох
літературних монографій Євген Кирилюк, у
своїх надрукованих у „Літ. газеті” за 2 жов-
тня 1959 р. „Думках після ювілею”. Він під-
твердив повнотою дану в цьому огляді харак-
теристику підсоветських літературознавчих
„досліджень” про Фед'ковича і тому варто за-
цитувати ці думки в цілості:

„Які думки з'явилися в мене і в моїх колег
під час свята і після нього? По-перше, ми
й досі не маємо науково-критичного видання
творів письменника. „Писання Осипа-Юрія
Фед'ковича, перше повне і критичне видання”
здійснено на початку цього століття. Після
циого минуло понад 50 років, розшукано но-
ві тексти письменника, далеко вперед пішла
текстологія. Прийшов час здійснити нове, коли
не академічне, то, принаймні, науково-критич-
не видання його творів.

По-друге, й досі нема монографії про Фед'ко-
вича. Книга Осипа Маковея „Життєпис Осипа - Юрія
Городинського - Фед'ковича” (1911) була для свого часу хорошою книгою,
вона й зараз має певне значення. Та не можна
миритися з тим, що вона й досі лишається для
авторів багатьох нарисів і статей єдиним „кла-
дезем премудрості”. Розшукано чимало нових
матеріалів. Настала пора створити широку
монографію про співця Буковини.

По-третє. Відомо, чим був для Буковини
Фед'кович. Після проданів, ферлеєвичів, попо-
вичів він заспівав народною українською мо-
вою, піdnіс культуру на Буковині, мав вплив
на галицький літературний рух і, безперечно,
був одним з попередників Ів. Франка. Але, як

це не дивно, Фед'ковичеві не споруджено
досі пам'тника ні в Чернівцях, ні у Львові, ні
в рідному селі Сторонці-Путилові. Не можна ж
вважати пам'ятником малесеньке погруддя на
подвір'ї садиби.

Четверте: чому досі ім'я Фед'ковича не при-
свое Чернівецькому державному університе-
ті!? Нам пояснили, що про це є постанова,
жодних заперечень вона не зустрічає, але, мов-
ляв, 125 років — це не ювілейна дата і ось тре-
ба очекати наступної дати — 100-ліття засну-
вання університету, що мине... 1975 року!
Шкода! Ми думаємо, що формалізм ніколи
не був у нас у пошані, тим більше його слід
зламати на цей раз.

П'яте: чому рідне село Фед'ковича досі но-
сить румунську назву — „Утила”? Чи не
прийшов час відновити його справжню назву:
„Сторонець-Путилов”?

Знаючи підсоветську дійсність і советські ад-
міністраційні і наукові практики, треба думати,
що виступ Кирилюка залишиться даремним
і на якусь поправу чи зміну в цій ділянці не
вплине.

Тим не менше жалюгідний стан досліджен-
ня літературної творчості і постаті Фед'ковича
покладає деякі зобов'язання на українську
науку у вільному світі, яка повинна дати те,
чого не дають і не дадуть обмежені у своїх до-
слідах і працях підсоветські літературознавці:
добре видання справді мистецьких творів пое-
та, модерну біографію його, як незвичайно ці-
кавої і складної з кожного погляду постаті,
критичну правдиву оцінку окремих ділянок
його творчості — поезії, прози, драматургії,
перекладів тощо. Відсахуватися від цих зав-
дань і виправдуватися браком матеріалів го-
ді. Потрібні матеріали зібрані в НТШівському
повному виданні „Писань” Фед'ковича такі
обильні і багаті, що можуть вистачити на роки
студій. Нових матеріалів і текстів так вже ба-
гато, як це твердить Кирилюк, не розшукано
і ледве чи вдастся розшукати.

В історії української літератури Осип Юрій
Городинський-Фед'кович мусить зайняти місце
достойне мистецької ваги його творчості і йо-
го видатної ролі в національному відродженні
не тільки самої Буковини, але й Галичини і
Закарпаття.

Степан Килимник

ОБЛИВАНИЙ ПОНЕДІЛОК

(Закінчення)

Розповідання бабусі Вероніки Боднар (до-слівне):

„О, я добре пам'ятаю, коли була іще молоденькою дівчинкою, як збудили мене неня іще далеко до сходу сонця і послали по „очисну воду” (так і сказала — С. К.) до криниці: „Не вмивайся в хаті, доню, а швидше бери коновки та біжки хутчій по воду до криниці біля Петрів... Там і верба саме заглядає в криницю, то є добре. Там і вмийся й на свою вроду подивися, яка ти видаватимешся...” А про те, що хтось може обілляти водою — ні слова!

— Неню, мені страшно! „Не бійся, сьогодні ходять по землі душечки наших дідів-прадідів... Вони охоронять... На Великоднім тижні, доню, лихі сили не мають влади, не мають сили, не чинять зла у ці дні... Потім звернулися до дедя:

Осабливої ж уваги і цінування, вивчення і поширення серед нових українських поколінь вимагає поезія Фед'ковича, що своєю своєрідністю, патосом і кольором барвистої Гуцульщини здобула собі не тільки тривале місце в історії української літератури, але й стала невід'ємною частиною нашої молодості, нашої духовости. З постатями Фед'ковичових поезій і поем, із його вояками-гуцулами, рекрутами і дезертирами, що пройняті безмежною любов'ю до рідного зриваються, як полумінь, і летять, як птах, до

матоньки

Старої домів
Дрівец'ї врубатоньки,
Би хатку нагрів,

8

із Фед'ковичовим Довбушом і його ж вірними побратимами, хорошими легінами опришками зв'язана молодість багатьох генерацій українських на протязі останнього сторіччя. Вони живуть в нашій уяві триваліше, може, як жили колись у дійсності, платячи кров'ю й життям за свої поривання до волі, до національної і людської справедливості. Таке ж місце вони займуть і вже займають теж і в серцях молодої української генерації вирослої чи народженої поза Україною, захоплюючи її буйністю, відвагою і романтизмом дум і чинів.

12 рудня 1959.

— А може ви проведете?! „Та де там! Хто бачив?...

І я пішла сама... Страх мене обіймав... Врешті йду спокійно... Враз на мене хлюсноло холодною водою з-за плота... Певно мало не коновка води... Я так перепудилася, що упустила коновки й сама упала... А це облив мене мій хлопець.

Він підбіг до мене, підняв мене, притулив свої губи до моїх, і сказав: „Це ж я, не лякайся! Я довго тебе ждав... Ну, ну! Це ж добре, поберемось... А файнож тебе обляв!”

Страх від мене відійшов, я його посварила трохи, і не оглядаючись, — так не оглядатися сказали мені неня, — пішла далі. Коли дивлюсь, хтось за мною йде... Я пізнала по ході свого хлопця, і подумала: „Добре, я ж і тебе обіллю!”

Ось я і біля криниці. Заглянула у воду, побачила себе, як радили неня, набрала води, умилася, — хоч я вже й так була вмита до сорочки... Оглядаюсь, а мій уже тут. Я до нього промовляю, заговорю, а сама хвати коновку й на нього! А він скопив другу — і на мене! У хлющ обовє мокрі... А тут почали підходити дівчата, а за ними хлопці — счинилось тут щось дивне! Хлопці почали обливати дівчат, а ті хлопців — усі були мокрі, з усіх тече вода, мов були на великий зливі, під дощем... Що набере котра дівчина води в коновки — то й вилили, то й вилили... Врешті почали хлопці набирати воду і вже лили на всіх, хто під руками, бо попереду обливав хлопець лише свою дівчину. Ледви я скопила свої коновки, та на плечі... Пішла від криниці, як знову хлопці скопили мої коновки з плечей та й усю воду вилили на мене... Лише мій (хлопець) допоміг мені втекти, і то я ледви принесла по півконовки до дому.

Неня й кажуть:

— Це дуже добре, доню, віддасиша! Ще цього року віддасиша. А тепер ставай за плотом і облий якогось парубка так, щоб він тебе не бачив, що ти стоїш”.

Я з глечиком води й присіла за плотом. Уже починало світати. Дивлюсь — іде парубок. Я хлюсь на нього!

— Дідко б твоїй матері! Тобі невистачає хлопців обливати?! Чую таке... Дивлюсь, а це не парубок, а титар ішов вранці до церкви. Я зніяковіла, але сковалася і він мене таки не бачив. Набрала знову води. Стою. Коли вже добре бачу: йде сусідній парубок, Гриць. Тільки порівнявся, а я хлюсь! Він за мною, а я в вмить у сіни...

— Оце я пам'ятаю, о, пам'ятаю добре!

Тут „забрала слово” друга старенка бабуся, Романюк Варвара. Вона пояснила, що у досвіта спершу обливав своїх дітей дедьо, а насамперед доню на порі:

— Умийся, доню, як земля дощем на весні... Будь

розумна, здорована, багата й красна, як земля від води й сонця на весні!"

Так внесли ці старенькі „етнографи” ясність у поняття й зміст „Обливаного понеділка”. Найцінніше для мене було те, що старенькі розповідали з надзвичайним натхненням і мова у них барвиста та емоційна — текла з уст... Наче душа іх знову вселилась в тіло юнаки... Очі від спогадів сяли, рухи пожавішали... Цінно було для мене й те, що ці бабусі були галичанки. Треба відверто сказати, що деякі звичаї найкраще зберіглися саме в Галичині.

Дещо доповнив і пан Бобко Омелян, Красилів на Волині:

— Тато казали до доні на виданні: „Будь весела та красна, як весна; будь багата, як земля; будь розумна, як сонце; будь здорована чиста як весняна вода!”

На Полтавщині, іще в XIX стор., в таких селах як Озеряни, Євминка, Ладан — був звичай виходити під перший восняний дощ всією родиною, „щоб покропив”. А першим весняним дощем вважався дощ теплий, коли розпускаються дерева.

На Поділлі був звичай обливатися водою, а навіть вкидати у воду дівчат біля річки. Був цей звичай майже по всій країні. Згадується цей звичай в історичних пам’ятках XVI-XVII стор.

„Некоторі криницам, озерам за обфитостъ урожаю приносили, а часом на оферу и людейтопили — що и теперь по некоторых сторонах безрозумні чинят под час знаменитого праздника воскресенія Христова: збравши молодін обоего полу и взявши человека выкидают у воду, и трафляют за спорядженiem тих богов, то есть бесов, иж вкинений в воду албо о дерево албо о камень разбивается албо утопает”.

(Чтения Київські II, ст. 43. та М. Грушевський, Іст. Укр. Літератури, т. I.)

На Чернігівщині в більшості затратився звичай обливатися водою на другий день Великодня, але в деяких селах на Остерщині та Ніжинщині, в селах Подеснянських та розташованих на річці Остерці — залишився звичай, що молодь ходила вмиватися до річки та злегка одне одного окроплювало з руки в обличчя річною водою. Останніми часами цей звичай занепав.

В Буковині та Закарпатті утримався звичай обливання водою лише де-не-де, але майже на всій території України, у всіх її землях цей

„магічний”, колись чарівний і дуже „важливий” звичай-ритуал був перейшов у звичайні забави дорослих хлопців і дівчат без розуміння його історичного походження та значення. Але в повноті до останніх часів цей звичай зберігся на Волині та в Галичині.

Пригадую 1947-1948 рр. в таборі Ляндек. У день Обливаного понеділка діставалося всім, а навіть директору табору, французькому письменникові Мартену та Прінцес, англійці. А що до дівчат, то їх з ніг і до голови пообливали; а доночку о. Колянковського — намочили цілком, як кажуть, „до нитки у жолобах варшума”. Характерно, що за це ніхто й ніколи ні на кого не сердився, а приймав, наче б то з приемністю, хоч у більшості „терпів” святочний одяг. На Київщині, як і на Поділлі великий понеділок іще носив до останніх часів назустріч „водяний понеділок”, „дощовий понеділок”, хоч дуже часто у тих місцевостях звичай обливання вже був забутий, не існував.

Отже висновок: ритуал обливання водою на 2-й день Великодня, існував на всій території України.

Мимоволі напрошується питання: що визначав цей ритуал в давнину, та як він за старий? Чи є подібні звичаї в інших народів? Чи є подібний звичай у народів нині, близьких ступенем свого розвитку до первісної культури Русі-України? (Цебто, до культури наших пращурів).

Трудно відповісти на ці питання твердо й впевнено. Але, досліджуючи питання — звичаї, обливання водою та шанування води в добі первісної культури нашими пращурами, як і іншими народами світу — ми можемо відважитись зробити певні висновки.

Як відомо нам з історичних джерел, своїх та чужоземних, з етнографії та наших традицій — вода й вогонь дійсно були в ті далекі часи „великими чистителями й святителями”. На початку кожної пори року пращури наші мали свята на честь сонця-вогню та води, як святощів.

На весні при зустрічі сонця, весни, Лади та духів-душ — Ладо-пращурів, та під час воскресіння-пробудження природи — масмо винятково найпишніші свята — шанування цих стихій і всього пов’язаного з ними.

Весняні Великодні вогні очищують „весі” (села, поселення) і всі території, куди лише досягає відблиск цих вогнів.

Ці вогні розкладалися напередодні Великого дня — у лісі, на лузі, на березі річки, ставу чи озера, на кладовищі, — з XVII-XVIII стор. біля церкви. Через ті вогні скакала молодь парами — очищалася для одруження, для щасливого життя; тими вогнями в давнину чаклювали майбутній добробут — урожай, здоров'я, припілд, багатство, щасливе подружнє життя, мир, злагоду, любов і спокій та відганяли всі лихі сили, все зло***).

Досить добре зберігся звичай обливання дівчат на Гуцульщині:

„...Дівки того дня дають легінам (парубкам) галунки (крашанки) і писанки. Не дас сама, а ховає за пазуху, а легін відбирає від неї, звівши вперед з нею легку боротьбу. Діставши врешті, веде дівку до води, обілє водою, буває, що й скупає цілу” (Зелениця і Надвірнянщина).

(Матер. етнографічні, т. VII, стор. 241).

У багатьох місцевостях був звичай окроплювати худобу при першому вигоні у поле та обливати пастуха. (Грушевський, Історія Української Літератури, т. I-й, стор. 185; Київ-Львів, 1923 року).

Треба пригадати, що на Поділлі, Волині та Галичині у минулому був звичай обливати попа:

„...До циклю цих весняних обливань належить також і обливання попа, яке відбувається як де і коли: або в призначений час, або власне так, щоб зробити це несподівано”. (Там же).

П. Яшан у своїх нотатках-зошитах з етнографії подає:

„Великодній понеділок на Городенщині називали теж „Вливаним” або „Обливаним”. Того дня вранці парубки заходили до дівчат і обливали водою; інколи „лише про око”, а інколи так добре, що дівчина мусіла передягатися...” (Яшан, Зошит 3-й, стор. 117-118, Галичина, пов. Городенка).

Др. Іван Панькевич подає про обливання водою в Закарпатті:

„Другий день Великодніх свят називають Купалом, тоді обливають водою”. (Др. Іван Панькевич, „Великодні гри й пісні Закарпаття”, Збірник НТШ у Львові, присвячений па-

м'яті Володимира Гнатюка, тт. XXI-XXII, ч I, стор. 333).

Енциклопедія Українознавства також згадує про обливаний понеділок:

„З обміном крашанок пов'язаний також обряд „обливання”, що досі відбувається у Західній Україні на другий день Великодня („Обливаний понеділок”). (ЕУ, том I-й, Мюнхен-Нью Йорк, стор. 234, 1949 р.).

Отже, за дослідами і відповідними історичними та етнографічними джерелами звичай обливання є дуже старий, безсумніву це витвір доби родового побуту.

В основі цього звичаю є очищення людини від усього лихого: через чарівні властивості води — передання людині здоров'я, добробуту; страхування від напастей, лихих сил, вроців (зочнення); очищення перед одруженням (підбор пари) та символ щасливого подружнього життя і т. д.

Культ води був у всіх стародавніх народів, був і у нас.

„...Цікавий зразок ми маємо в оповіданні про Дану, цю царівну, замкнену батьком у башту-вежу, яку Зевс відвідав у вигляді золотого дощу. Раніше розуміли в цьому оповіданні алегорію: оповідання підтверджує ніби з допомогою золота завжди щастить пройти через всякі замки й гратеги. Ті, вдовольнялися таким глупим поясненням, не повинні були займатися мітологією. Даная у грецькій мові визначас Землю, або богиню Землі. А навіть у наші дні в Румунії, в Сербії, в деяких німецьких землях, — коли довго не буває дощу, його викликали через звичай-обряд, що виходив з принципів симпатичної магії: роздягали молоду дівчину цілком і урочисто обливали її водою. Природа, збуджувана почуттям змагання, поступалася у відношенні Землі так, як люди зробили у відношенні дівчини. Цей небесний дощ — справжнє золото, що падає з неба...”

(Соломон Рейнах, Орфей — Історія світових релігій, 3-те російське видання — переклад з 7-го французького, Париж, стор. 106).

Врешті, чи „Обливаний Понеділок” є звичай запозичений, чи наш праਪрадідівський, самобутній?

Пряму відповідь на поставлення питання, думаю, ніхто не зможе дати. Але, чи це звичай — наслідок культурного запозичення тисячі літ тому, а чи з'явився у нас у силу Солярної теорії — це байдуже. Головне те, що цей звичай прищепився у нашому народі з часів первісної культури, його глибокий зміст виходить з глибини людської душі, він є притаманний

*** С. Килимник — „Вогні Великодньої ночі”, „Нові Дні”, ч. 76, 1956 р., Торонто.

A. Висогенко

СВІЙ ЧОЛОВІК

(Нарис)

Живе він близько величезного індустріяльного міста Південної Америки — Сан Павла. І сам він людина індустріальна — механік на всі руки. Але душа та уподобання в нього селянські, тому їй забрався на чисте поле, на свіжий вітер. Разом при ньому дружина, чотири сини, дві невістки і покищо один внук. Всі міцної будови, пашать здоров'ям, цупко тримаються родинної купи.

Пару днів тому допоміг він тут поселитися іншим трьом, майже таким самим сім'ям, як і його, десь ним знаним ще з тaborів ДіПі в Західній Німеччині.

Через те, поодаль від битого шляху, стоять тепер в цій місцевості затишні садки, розташовані, дбайливими руками скопані грядки, на яких все родить, та білененькі муровані будиночки, обнесені привабливим сплетінням виноградної лози.

А над самим шляхом височіє чимала споруда знаної американської фірми, назва якої в Бразилії вимовляється „Тешако”. Тут проїзджі авта заряжаються пальним, водії їх купують різну технічну олію, а коли що станеться з машиною — віддають її до направи, аж до пофарбування включно. Майстерня порожньою ніколи не буває, завжди має досить роботи. Отже, замовлення вона виконує зразкові, про що знають численні подорожні.

Ось зупиняється міжміський автобус. До нього негайно підходить робітник з довгою гумовою кишкою („шлянгою“) від колонки з пальним.

психології наших далеких пращурів і він є цілком відмінний від „обливань“ інших, як античних, так і сучасних народів. Наші далекі пращури (діди-прадіди) вклали в цей звичай далеко ширший, глибший і відмінний характер у порівнянні з подібними звичаями інших народів світу. Тому, цей звичай є наш національний, самобутній, найближчий до нашої душі. Чому саме обливали дівчину (у нас і підрубка) — думаю це досить ясно з поданого матеріалу й коментарів не потребує.

З автобусу висів один пасажир. Нерішуче придивляється до робітника, а тоді тихенько запитує:

— Ви говорите по нашому?

— А вже ж, — чується у відповідь, — тут працюють самі українці.

— Я хотів би бачити ту людину, яку скрізь називають Свій Чоловік.

— Можна. Заждіть тільки поки спроваджу автобуса.

Десь хвилин за десять прибулий уже розмовляв з трохи вище середнього зросту особою, з широко відкритими карими очима. Вони сиділи в зручній кімнаті керівника місцевого „Тешако“. Але їхня балачка нічого спільного не мала ні з автами, ні з шляхами, ні з механікою.

Роман Ступій і його жінка Марина — родом з Грубешівщини. Під владою московських большевиків вони жодного дня ніколи не були. Емігрувавши до Бразилії, вони спочатку тяжко працювали по чужих маєтках, а згодом найняли самі вкрай запущене господарство. Теж не легко пішло зразу, але зате тепер їхню, вже власну городину, купують тоді, коли вона ще тільки росте. Навіть робітників у допомогу собі доводиться їм наймати.

Зрештою, Роман Ступій вирішив обробляти не найману, а свою землю, мати ні від кого незалежне сільсько-господарське підприємство.

Та в цю саме пору на його адресу почали поступати листи від рідних та знайомих з України. Зразу поодинці, коли-не-коли, а далі ледви не щодня і цілими купами. До нього і до його жінки писали й такі, що про них ніколи навіть нечув.

З листів виходило, що переважну більшість українців з Грубешівщини, яка припала Польщі, переселили до Львівської області. А в колгоспах Львівщини — не життя, а таки справжній рай. Є вдосталь хліба та до хліба, до масла меду, до борщу сала й квасу. Згодом почали приходити світлини вишневих садків, хлопців та дівчат у національних строях, ма-

льовничих ставків з веселими рибалками на них тощо, тощо.

Завдавали болю Романові листи з України, однак він добре розумів, що їх пишуть з-під примусу й під контролею окупантів. Тому нічого особливого собі з того не робив.

Не те сталося з Мариною. День від дня вона все більше впадала в смуток, в журбу. Довколишній світ їй уже видається не милим. Потягнуло жінку до рідного краю.

Що їй не скаже Роман, вона відразу про це запитує листами своїх сестер та братів. За пару ж тижнів дістає відповідь, що під Советами тепер повна свобода, люди живуть добре, радісно, щасливо. Церкви діють, нікого задурно не карають і т. ін. Особливо Марину вразив останній лист від її найулюбленишої сестри Дарці. Та кликала Марину приїхати до них у гості, подивитися своїми очима на нову Україну. „Потім ти, сестро, вернеш назад до Бразилії і розповіси в тій країні нашим людям, як у нас є тепер насправді” — так закінчила писати Дарця.

Перед цим запрошенням Роман був уже безпорадним. Він нічого не заперечував Марині, а нишком зібрався та поїхав до Свого Чоловіка, про якого не раз читав у советській поліційній шматі „За повернення на батьківщину” та навіть чув з київського радіо, що то „запеклий український, буржуазний націоналіст”, а його мешкання є „осинним протисоветським гніздом”. Поїхав до нього по пораді.

— Так, справа ваша дуже складна. — Повагом сказав Свій Чоловік, вислухавши Романа Ступія. — Прикладами вашу жінку тяжко переконати, бо вона ніколи не бачила ні Советів, ні їхніх анахтеських колгоспів. А до своїх, ясна річ, живу людину завжди тягне. — Замислившись, він замовк і не прорік більше жадного слова, аж поки не докурив цигарку в мундштуці до самого краю. Тоді съорбнув зі склянки трохи охолодженої води, чомусь поцікавився:

— Кажете, найулюбленаша сестра вашої дружини зветься Дарцею?

— Так.

— Вона одружена?

— Ні, ще самітня.

Свій Чоловік вдоволено засяяв очима. — Подайте думку дружині написати Дарці приблизно таке:

„Ти, Дарцю, молода ще дівчина і тобі мусить бути цікаво подивитися на широкий світ. Ото ж, запрошує тебе приїхати до Бразилії. Витрати на подорож в обидва кінці і твоє перебування тут, я через банк, забезпечую своїми грошима. Хвалити Бога, у мене їх не бракує. Погостюєш у нас тут місяців 3-4, добре обізнаєшся з місцевим життям, а там, може і я з чоловіком виберуся відвідати вас...”

...Десь через рік Свого Чоловіка запросили хрестити сина в родині Ступіїв. Вже від довшого часу до них з Советської України ніхто нічого не пише, навіть друковану ганчірку берлінського комітету „За повернення на батьківщину” перестали висилати. Сама Марина щиро призналася:

— Нема нічого гіршого в сім'ї, як хвилева жіноча слабість...

**

Іншим разом Своєму Чоловікові довелося добре та довгенько помізкувати над однією справою. Фарбувальник авт дістав з Польщі від знайомих вкрай сумну для себе вістку.

Тікаючи з Галичини від московської навали, мусів на руках у старих батьків залишити свою маленьку доню, яку тоді схопив тяжкий кір. Пройшли роки, дівчина стала дорослою, гарною, рідні допомогли їй у навчанні. Відвідує вона тепер середню медичну школу.

На біду, взяв її на око місцевий начальник НКВД. Почав переслідувати дівчину скрізь та всюди, домагаючись, щоб вона віддалася йому в полюбовниці. Він загрозив, що все знає про її батька-емігранта, ото ж поїде вона на цілинні землі світ за очі. Пообіцяв також „загнати в дошку” її нареченого, теж студента, але вже медичного інституту. З дня на день дівчина готова накласти на себе руки.

Таке сповістили батькові люди з Польщі, які відвідували знайомих в Україні.

Чим тут міг допомогти Свій Чоловік?

Тим часом прийшло ще одне повідомлення від українців з Польщі. Переслідувача дівчини „висунули” кандидатом до якогось там верховного совету. Зараз він не має коли обплуту-

Петро Кізко

СУЧАСНИЙ ПЕЙЗАЖ

Верба? Ставок? Ясна зірниця?
Який же це тепер пейзаж? —
Гармата, бомба та в'язниця,
Та „чорних воронів”* гараж;
Та трактори в степу, як струни,
Знемоглу землю з кров'ю ссуть.
А люди з черепками біля супн
На пайку вироблену ждуть;
Та на коріннях босі діти,
Замурзані із ніг до пліч,
Корів навчаються доїти,
Як то заповідав „Ілліч”.
А в підземеллі чорнім шахти
Дівчата, вибивши із сил,
Несуть комуністичні вахти,
Ковтаючи вугілля пил;
Та в заметиль-хурделиці скавучі
На пенахерній цілині,
Над вагонетками онучі
Висуشعуються в святкові дні;
Та на риштованнях дірчатих,
Немов статуй кам'яні,
Старі і підлітки в бушлатах
Будову зводять сатани.
Верба? Ставок? Ясна зірниця?
Який же це тепер пейзаж? —
Гармата, бомба та в'язниця,
Та „чорних воронів” гараж!

16-17 8 59.

*) „Чорні ворони” — закриті наглухо автомашини, якими більшевики возять в'язнів.

вяти тенетами доньку фарбувальника авт, бо все їздить по „виборчих” зборах, та пізніше знову візьметься за своє. До листа долутили ще й витяг з часопису, в якому розповідалося про „кандидата”.

Свій Чоловік довідався з офіційної біографії ворохобника доньки емігранта, що той давніше був у червоній армії, командував ротою, дістав поранення в бою проти німців під Харковом...

І негайно до того енкаведиста пішов лист летунською поштою. Надіслав його Свій Чоловік з далекої Бразилії. Ось його зміст:

„Любий Приятелю!

Випадково довідався, що ти живий і здоровий. Дуже приємно мені було це почути. Ти, звичайно, добре пам'ятаєш, як моя й твоя роти пліч-о-пліч ниділи в шанцях під Харковом

і як нас, коли тільки хотіли, торощили німці.

В обличчі цілковитого знищення наших з'єднань, ми тоді по дружньому домовилися, що треба робити. Та домову виконав лише я один, бо тебе зненацька поранили і ти змушенний був здатися на ласку санітарів...

Яка шкода, що наші шляхи тоді розійшлися! Ми ж про все мали однакові думки, дивилися на події наче одними очима. Мене підхопив скажений вітер: був я і в німецькій армії, потім в українських партизанах бив німців та... інших. Далі перейшов на становище біженця-ДіПі, а тепер ось опинився в Бразилії...

Налиши, будь ласка, про себе найдокладніше. Прочитаю з надзвичайною цікавістю. Сам же знаєш, якто приємно, коли:

„Бойди вспомінают мінувшіє дні
І бітви, где вмістє рубілісь оні...”

Чекаю на швидку відповідь. Щиро вітаю.
Твій ...”

Невдовзі фарбувальник авт знову дістав вістку від своїх знайомих з Польщі. Його повідомили, що з дочкою все гаразд, бо енкаведиста, котрий до неї женихався, як корова язиком злизала...

Свій Чоловік дав постріл не навмання, він влучив куди слід.

**

Це мало місце вже доволі давненько. До станції „Тешако” поволі наблизились три авта. Переднє й заднє удвох тягнули середнє. В тому зламалася вісь. Направа мусіла забрати години три часу.

В попсованому авті, крім шофера, сиділо ще четверо молодих людей, серед них одна жінка.

Довідавшись в чім справа, хтось з переднього авта байдуже махнув рукою, російською мовою звернувся до чотирох в середньому:

— Нічого не вдіш, доведеться вам тут перечекати. Та це не біда, он є ресторан, можете для розваги пити горілку. Літак до Аргентини віходить лише ранком. Встигнете...

Сказав та й поїхав до Сан Павла. За ним рушило й інше авто. Тут залишилося тільки поламане.

До чужинців негайно підскочили продавці всякої всячини, що їх в Бразилії ніде й ніколи не бракує.

Двое з авта рішуче розсунули бродячих купців, подалися, нікуди не звертаючи, впрост до ресторану, очевидно виконувати пораду свого зверхника, тобто пити горілку. А двоє інших, чоловік та жінка, почали роздивлятися на пропонувані їм речі.

Чого тут тільки не було? Різні матеріали на одяг, яка завгодно близна, безліч взуття, а там годинники, овручки, до далековидів включно.

В обох чужинецьких громадян розбіглися очі. Вони хотіли б купити все, що тільки бачать.

Особа, трохи вище середнього зросту, з широко відкритими карими очима, уважно спостерігала початок цієї торгівлі, а потім остерігла чоловіка з авта, вдавшись до нього українською мовою:

— Будьте обережні. Можуть вам всунути нічого не вартий мотлох і стягнути за нього добрі гроши.

Молодий чоловік спочатку здивовано вирячив очі, потім, теж українською мовою, насторожено запитав:

— Хто ви такий будете?

— Директор ось всього цього підприємства.

— А, товаришу, тобто, пробачте, пане директоре, але ви ж українець?

— Так, як і ви.

— Емігрант?

— Ну да.

— А ми фахівці-електрики з Советського Союзу, ідемо до Аргентини на будову електростанції.

— „Лампочку Ільїча” закручувати?

— Советський фахівець широко зареготовав: — як удасться!

— Може зайдемо до мене, пообідаємо? — Запропонував директор.

— З радістю пішов би, та он ті двоє помітять, — виразно моргнув електрик у бік ресторану.

— Боїтесь? У вас, я бачу, тепер, як і раніше, стежать за кожним кроком людини.

— Те ж саме: сексот на сексоті й сексотом поганяє. Про зміни тільки пропаганда базікає.

— А я тут живу вільним птахім.

— Вже, напевно, й про Україну забули?

— Ні. Вона перед моїми очима завжди, але

Вадим Лесіг

НАПЕРЕДОДНІ

Поема

Частина перша

Покотиться рокований, розколений, —
карратий атом, наче жереб.
І буде день — під брилами, під плитами,
[під колами,
— у кукурудзяних гаях пожовкне сонце
[щедре.
І тисячами, сотнями тисяч, і мільйонами
вогненних, окатих голів
і зубатих, наїжених пащ —
— гострими ромбами гонені,
у горючих відламках землі,
метані з рублених пращ
навхрест, наліво, направо,
на рожу вітрів,
— безформні, криваві,
мов на Саломеї полумиску ситім
тисячі стятих, косматих голів
невідомих, убитих Хрестителів —
рудим зайнялися вогнем,
згорають крислатим пожаром
— безіменні маси і звали
життя, що було.
— Навала, навала, навала,
як кара, проречена кара
за зло!

я її хочу бачити вільною і всіх вас вільними
в ній.

Тут до них почала наблизатися жінка з-під Советів, яка досі трохи віддалік роздивлялася речі на продаж. Електрик радісно гукнув до неї:

— Маруся! Підступай сюди ближче. Не турбуйся, це Свій Чоловік!

Ця назва до людини з „Тешако”, здається, на віки пристала.

2. VIII. 1959 р. м. Курітіба, Бразилія.

У „Віснику” за місяць березень ц. р. було надруковано „Знікнений портрет” того ж автора. В тексті помилково поставлено Г. Височенко, за що просимо вибачення у Автора. — Редакція.

На жовту рінь і бур'яни кипучі,
що проростають з бурих черепів,
— летять, гудуть і покручі і кручи,
просвердлюючи тишину степів.
Шматують вихри — тихі води річищ,
аж меркне в них закам'яніле дно.
А чортопів, крутежів — не злічиш,
вони ж бушують і гримлять водно.
Туманами кружляють перериті всоте
кряжів затвердлі злами — і вогнях
[цвітуть, —
і десь — у блискавиць січні рясній —
[навпроти
несите сонце блудить налету.

I глобус — бовдур репаний, розхитаний,
[холодний
крутиться шкереберт, впаде на дно безодні,
розсиплеється, мов грудка висохлої глини,
у рокоті розриву — стогоном застигне,
і лиш вітри гудітимуть у тъмяній порожнечі,
аж гряне хмурий мряковинний вечір.

Простягатимуть руки від себе
— а рук нема.
Йтимуть назустріч — даремно.
I болю, і радости, й серця — нема,
лиш — апокаліпсису темінь.
— Шукатиме брата брат,
а мати — сина.
Шукатиме людину — людина,
викльованими очима, —
спершиє розчахнутим плечем
до спопелілих речей,
що — у вічності догорять.
Дотліють — з кістками і з черепом, що
непокірно вирощував горде ніщо, —
кістляву розхристану смерть
у хижій пурпурі химер,
— останньої в світі людини
невідхильну смерть.

— Даремно хтивий безум виростив на скелях
пахучу мислі брость, трудів ухмільний келих,
— даремно серце терпітне в чеканні вірнім
у флейтах кликало по сутінках печери,
луною одбивалося од скель у пріврах,
аж покотивсь — свавільний жереб.
стоногий визволений звір —

незримий і зловісний атом,
— снаї і мислі у відплату
за вирощену віру прірв, —
і перекинув, перерив, розсипав, розчерепив
щербаті зриви скель та переливи гребель,
і сам-на-сам лишив свій твір —
із кости кість і кров із крові,
мов мертву, скостенілу совість
на костири людських офір.

А як звуглілій вечір тлів у тучах,
четири тіні — чорні, апокаліптичні,
повз обрій вигаслий, як вихор, пронеслись —
— і на далекім сонці, золотім і вічнім,
у черлені квітучій
вогонь, мов кров, забліс.

Сліди всі щезли, зметені бурвісм . . .
холодна пустка — і неситий крик,
що виє, свистом виє,
і на вітрах невловно половіс,
пливе у безвість зледенілих криг
— і розплівається, мов дим, спроквола,
так, наче й не було його ніколи,
як не було — живучої землі,
лиш пляма крові
в соняшній системі
— і темінь
первородних мільйоноліть.

Інтервал перший

Сірі піски зарінку
на мить, на хвилинку,
зеленим барвінком
встеля, —
не скрипку, не скриньку,
— кружля катеринку
земля.

Ой, іржаві потоки,
гримучі ростоки . . .
Світ взявся під боки, —
гуля — — —
Скргочутъ сороки,
танцює свій прокид
земля.

Частина друга

І прийдуть ще люди, як тіні.
 І вийдуть із нор і печер
 на стаї піщані пустині,
 на обрію витлілий щерб,
 і пальцями смирно гребтимуть
 — похилені, з граничю в очах —
 в бескетті і в яловій глині
 на витертих тропах прочан,
 що в рядна загорнуті сірі,
 серця непокірні несли,
 мов полум'я рвійної віри,
 у темну, застиглу далінь.
 Шукатимуть в зернах піщаних,
 у ріні розсипаних снів —
 хоч тіні пилин Дарагана,
 що в прах понеслась чужини.
 Шукатимуть в крузі полярнім,
 в скрипучих і білих снігах,
 слідів дорогих, що намарне
 їх ставила важко — нога
 Драй-Хмари, Зерова і всіх тих,
 що ім на ім'я легіон
 найвірніших.

Хай світить
 їх душам — дзвінкий Оріон!

Ловитимуть в доках Одеси,
 в затонах, де тінь закляка,
 — сплав плюскоту з рублених весел
 гребця оп'яніння — Влизька.
 І сотні їх, сотні — незламних,
 що ввали під рокотом сальв
 і вдунули душу у камінь,
 щоб ідолом вічности став ...

— Ходитимуть люди сумирні,
 шукатимуть древніх слідів,
 шляхів ластів'ячих у вирій,
 і стрічок рвучких коляди, —
 шукатимуть обік дороги,
 де свідками лиш — полини, —
 розсипаних слів Хвильового,
 що терном розkvітли вони.
 І з голих холмовин, де верес
 пожарище обрію скрив,
 — побачити б ще раз, і ще раз,
 як серце в багатті горить,

як серце згорас на попіл ...
 (О, серце тремких матерей!)
 Злом — кинуте гридням під стопи,
 розстріляне серце — горить!

А потім полинуть за обрій
 повісмами рвійних вітрів —
 всі пригади болісні й скорбні
 про сумерк земної зорі,
 де тліли у іскрах вогнистих
 народини й смерть внєрозрив,
 де повісті Євангелистів
 на гонах німих пустирів
 нещадно так прошелестіли
 в прибоях бурунних валів,
 аж — слово сталося тілом
 відкупленої землі ...
 І знов маятимуть в тучах
 хрести і розп'яття — і ось
 знов вийде до трепітних учнів,
 з обличчям людини — Христос ...

Інтервал другий

Людоњки! Люди! — скрипить катеринка.
 Став катеринщик у Львові на Ринку.
 Може у Львові, може й деінде,
 він цілім світом, співаючи, їде.
 Пісня щемітна і сантиментальна.
 Боженьку! Боже! Щастя роздай нам!
 Дай золотими, дай мідяками —
 — скрекче папуга понад головами.
 Щастя горбате, щастя калічне —
 — голос папуги незважливо кличе.
 — — — Став катеринщик, забрав свій крам:
 Хлопчику, хлопчику! Бався сам! ...

Частина третя

Ще в зелені барвінковій земля,
 та над хребти руді руїн
 переплива досвітня мла
 євангельських прозрінь.

Уся земля — вино і хліб.
 На обрій пнеться виноград,
 у вечір сизий, що осліп,
 коли квітчався сад.

Свят-Володимировий хрест
— тризуб розбурханих морів.
Із нами знов: Христос Воскрес!
Ше раз воскрес, щоб люд прозрів! ..

Яких ще більш чудес і змін,
з яких планет, з яких світів?
— Між нас живих — Господень Син
ступити захотів! ..

На Україну підеш Ти
— в будяччя піль, в підвали шахт! ..
— — Хрести кругом, кругом хрести,
і сови скиглять на хрестах ...

Тут України — кров і кість.
Земля вся — тиха, мовчазна.
Вітри — піснями тут колись
плили й громіли в бурунах! ..

Але ж земля — прорив в мару.
І темрява шумить грізніш,
і троощить ліс благальних рук,
простягнутих у ніч.

— — — — — — — —

Ось раптом — світло блискавиць,
і дзвін, і грім, і виї труб,
що кличуть стати віч-на-віч
із вічністю на суд.

Стас, росте ненатлий день,
і сурми грають звідусель.
— Пристань! О, Христе! За людей
прощення в Господа проси! ..

— — — — — — — —

У вовчих долах плачуть діти,
і матері — як хрест руїн,
— і гасне сонце.

Смертний вітер
як м'ячиком, жбурляє ним.
Світ западається, як погреб,
і губить день свою красу.
Усе — і добре і недобре —
стас на Страшний Суд.

Подолянин

3 СТАРОКІЇВСЬКИХ СПОГАДІВ

На площі св. Софії 10. 7. 1918 р.

Про панахиду по Гетьманові Іванові Мазепі я довідався з часопису „Нова Рада”, а може від когось з знайомих і перед полуднем, дня 10 липня 1918 року поспішав на Софійську площа, ідучи від Михайлівського монастиря. Того дня була велика спека, сонце пражило немилосердно. В сутінку під тополями, вздовж урядового будинку (т. зв. присутственне міста) розташувалася чета німецьких піхурів, поруч себе поставивши рушниці „кохлом”. Це мало бути німецьким передвступом до мазепинської маніфестації. Довкола вояків, що сиділи, або напівлежали окрай хідника, заклопотано походжав, неначе квочка, майор з темно-бронзовим обличчям, чорними вусами і шоломом на голові. Обличчя мав грізне і сердите. Того дня я мав пізніше нагоду близче придивитися до цього майора й багато років пізніше я нібіто пізнав це саме добре знайоме обличчя на світлинах гітлерівського гавляйтера Баварії — генерала Еппа ...

Жаль мені стало цих вояків, що в такій спеці мусять пражитись у своїх зимових теплих убораннях ... Від цих вояків, з їхньою квочкою — майором Еппом, було ще яких 300 кроків до Богдана. А за Богданом маяли церковні та національні корогви, чути було церковні співи — священики поволі правили Службу Божу. Здалека видно було українські барви та дівочі та жіночі уборання, заквітчані косями та яскраві барви стрічок, що коливалися під подувом вітру. Зробивши перед тим чималу подорож пішки по Києву „через гори, через доли” та ще під цією спекою, я попрямував просто до білого монастирського муру перед брамою до церкви св. Софії, де два чи три дерева кидали свою прохолодну тінь. Там саме, вже раніше, знайшли і

~~~~~

Всі речі змінені. Всі — порох.

Лиш — відблиск, безпредметна тінь ...
Сам Бог — ридає в тиші чорний,
в свой безмежній самоті.

сивенький, в своїм давнім, заношенні старім убранні — сумовитий, згорблений поет-сатирик Володимир Самійленко, перекладач творів Данте, Мольєра, Беранже, Іваньеса і Верхарна. Він стояв ліворуч від мене. А поодаль, право-руч — дещо близче до вступної брами до Собору Софії, мій шкільний товариш, також чернігівець Н. Як і поет, він також дуже вчасно, ще в школі, почав пишатися сивиною в своїх кучерях...

Перед нами, на досить значній віддалі, по другому боці від Богдана, поволі правилася Панахида. Ще далі, ліворуч, вздовж урядових будинків, під тополями, сумирно дрімала німецька піхота. Здавалося, що й рушниці в „козлах“ теж поснули поміж ними. Але в палу спеки ці загрозливі сусіди здавались такими далекими... А тут, поблизу коло мене, стойть згорблений, старенський, сивенький, добре знаний з редакції „Шляху“ (Літературно-суспільний місячний журнал, куди я приносив свої і несвої рукописи, і де сивенький зустрічав мене з вічною (ще Іваном Франком оспіваною, що-правда — лише в прозі), гітарою в руках. А прийшов гостинно, урочисто та велично проїжджий з ст. Яреськи з Полтавщини архітект та поет Микола Філянський, хоч господарем і цього затишного мешкання і редакції був інженер Федір Коломійченко. Під час моїх розмов з Філянським, сивенький знову вмощувався з гітарою на дивані...

В обох цих моїх знайомих були незвичайно скорбні обличчя. Аж прикро було на них споглядати... Але дивуватись не було чому...

Хоч як довго не тривала Панахида, але раптом замокли церковні співи... І з юрби прочан почулися голосні уривчасті вигуки: „До Богдана“. А попід тополями „майор Епп“ несамовито гукав приським звичаєм, своїм ревом, наказуючи воякам, як найскорше також бігти до Богдана з рушницями в руках...

Далі я пригадую, що стоячи на підвищенні, я тримався руками за штахети квітника перед Богданом, Самійленко сивенький по-старому також стояв недалеко мене, а перед нами, в кількох кроках, „майор Епп“, за ним німецькі вояки, що на крики майора вишикувалися в два ряди й гупнули чобітми й рушницями по брукові. Одразу, за німotoю — священство, демонстранти, чимала мабуть юрба, але до очей впадала лише молодь в українських строях.

решта здавалася непомітною. „Майор Епп“ намагався перекрикати всіх. Він мабуть домагався, щоб українці розійшлися, погрожував вжити зброю. Вигуки з його уст лилися безперебійно невпинним потоком, але вони були — бодай для мене — цілковито незрозумілі, хоч я змалечку, аж занадто, по самі вуха, був обізнаний з німецькою мовою. Чи причиною тому була велика втома, чи спека, чи може те, що цей „майор Епп“ та й все його баварське вояцтво було тут на площі св. Софії цілковито не на місці. Ані слухати, ані чути його ніхто не хотів. Даремно він надривав свою пельку.

Але натомість, цілковито зрозумілі були слова майора для його підвладних. Вояки слухяно й хутко накладали багнети й на наказ майора приймали різні вояовничі постави, а потім знову ставили рушниці до ноги. Але ані приголомшує верещання „Еппа“. ані грізні рухи вояцтва з рушницями на поводження українських маніфестантів не робили найменшого впливу.

Демонстранти густими лавами нестримно підоходили все близче до Богдана. Німецького вояцтва не вистачило, щоби перешкодити цьому, або може просто „Епп“уважав, що вояки перед квітником мали й без того вигідну позицію для обстрілу площі в напрямку земського будинку й св. Арини.

Демонстранти все близче просувалися до Богдана і до німецьких вояків. Понад сірі ряди останніх було видно барвисту „Просвіту“ з північного Київського передмістя Куренівки — високі, стрункі, ясночолі хлопці в козацьких, а дівчата в народніх полтавських строях з барвистими довгими гірляндами стрічок — грали по вітру всіма барвами веселки. А провідник куренівської молоді — високий стрункий, руський хлопець, як майже всі куренівці, в гаптованій з червоним пасом білій сорочці й синіх шароварах, шапчина сива, він був тоді справжнім командантом на площі, на всі приголомшуєчі німецькі вигуки майора певно й непохитно дзвінким, неначе сурма, голосом, кидав гасла — для своїх просвітян і ніби для всіх зібраних.

Потім майор ніби остаточно охляв від свого безупинного театрального крику до вояків перед непорушними просвітнями. По довгім пронизливім пруськім верещанні настала раптом дивна тиша. Пралори й корогви почали рухатися й підноситися ще вище. Українські демон-

странти з Куренівською просвітою на чолі, стали шикуватися до походу, замикати який взялися німецькі вояки з брунатним і принишилім майором, неначе шефом арієргарду...

Це лишилося незабутнім у споминах на все життя — ця краса куренівського юнацтва та дівоцтва в проміннях золотого сонця під пропорами, корогвами й булавою Богдановою перед зірчастими банями церковних веж за брамою св. Софії й недалеко св. Ариною. Цей рух струнких, молодих постатей у барвистих шатах — ще досі коливається в мене перед очима. Решта маніфестантів — чимала юрба — чорніла далі за барвним рухливим лісом куренівської молоді.

Керманич Куренівської Просвіти повів за собою своїх ставних парубків і заквітчаних дівчат — на Велику Володимирську, до будинку Земства, де їх з балькону вийшов вітати Петлюра.

Здавалося вже нічого особливого не станеться. Заупокійну службу по Гетьманові Іванові Мазепі по 209 роках викляття відправлено, до стрілянини не дійшло, хоч здавалося нераз, що крикливий „майор ЕПП” от-от і вже дасть своїм воякам наказ стріляти до безборонної юрби... Як на тодішнього мешканця дуже далеких околиць Києва, моя мандрівка вулицями столиці через горби та долини, була задовгя і час вже було повернутися до далекого дому...

Дальшого перебігу подій я не бачив. Аж по багатьох роках мені довелося дізнатись про дальший перебіг маніфестації зі сторінок одеської газети „Вільна Україна”, що її влітку року 1918 за австрійської окупації видавав проф. Віктор Піснячевський (на жаль, частина цього довгого й цікавого опису, оскільки не зраджує спогад, конфіскована цензурою).

Від будинку земства маніфестанти вирушили в долину до магістрату на Хрестатику, де були виголошені промови. Один з учасників тодішньої маніфестації, що був у той час учнем середньої школи, розповів мені всередині 20-ох років, що від магістрату маніфестанти хотіли рушити на Поділ — певно Куренівська Просвіта мала цим шляхом вертатися додому, але втрутилася гетьманська державна варта і похід розв’язала.

Ще кілька слів за Куренівку. Влітку року 1919 Куренівка збройно повстала проти чужо-земних червоних окупантів, а 1943 року німці,

ЗВЕРНЕННЯ ДО ТИХ, КОМУ ДОРОГА СВОБОДА!

В липні 1959 року 86 Конгрес США ухвалив резолюцію про „Тиждень Поневолених Націй”. В ній державні мужі великої країни, на долю якої випала провідна роль в обороні людської свободи в світі перед агресією московського большевизму, висловили своє зрозуміння до справедливих природніх прагнень націй, завойованих московським, большевицьким імперіалізмом. Президент Айзенгавер в своїй прокламації закликав американський народ збагнути тяжкий стан націй, підкорених советською Росією і всіляко підтримати справедливі домагання поневолених комунізмом народів.

Проте, ці великі документи не знайшли втілення в практичній політиці уряду США, яка наполегливо шукала миру і співжиття з большевицькою імперією. Декларація Конгресу і прокламація Президента навіть не доведені до поневолених націй через радіо, що веде усвідомлюючу працю серед народів, підкорених большевицькою Росією.

Миротворення з большевиками скінчилося брутальним виступом Хрущова на „вершинах” в Парижі. Не нове то в історії війни Росії проти Заходу — вчора, а нині — проти США, як складової духової частини Заходу. Передостанній самодержавець Росії, Олександр III, царвання якого вславилося жорстокими військово-поліційними розправами над завойованими Росією націями Середньої Азії і Кавказу, не ліпше поводився з дипломатами Європи. Коли його повідомляли про прибуття представника європейської країни, він любив відповідати: „Російський імператор ловить рибу, Європа хай підожде”. І Європа діждалася. Нині Хрущов, — некоронований диктатор большевицької Росії, яка жорстоко розправляється з націоналізмом України і інших поневолених націй, на парижській конференції, в центрі Європи, дозволяє глумитись над США, лаючи на-

---

користуючись евакуацією Києва, винищили решту населення Куренівки, яке перетривало чверть століття лихоліть і залишилось до того часу, славно відновивши в 1941-42 рр. традиції „Просвіти” з 1918 року.

род і ним вибраного Президента. А разом з тим, через голови урядів, большевицькі миротворці звертаються до націй з закликом про мир — по большевицьки.

Не нове і це для Росії. Фундатор-основник імперії, Петро Перший, вбивник рідного сина, хулиг віри Христової, що став символом і мітом імперії, робив не інакше. В час російсько-шведської війни Петро I в зверненні до шведського народу писав: „Оскільки ми з християнського співчуття відчуваемо справжню огиду до кровопролиття, ми вважаємо за потрібне оцім універсалом попередити усіх обивателів королівства Швеції ... і засвідчити перед ними наші миролюбиві наміри”. Росія в її політиці до Європи і США завжди поборювала легітимність і свободу. Не про мир думають і большевики, а про заколоти, під підкриттям яких хочуть накинути США і світові московське тоталітарне думання. Цю стратегію російського месіянізму влучно схарактеризував видатний російський поет А. Блок так: „Ми на горе всем буржуям мировой пожар раздуем... Мировой пожар в крови, Господи благослові”.

Нинішня політика Леніна-Сталіна, що її стосує Кремль до США і вільних країн Європи, є традиційною політикою Росії, — політикою месіянізму вибраного народу русского. Відновлена большевиками імперія після 1918 року завоювала Україну, Білорусію, Грузію і інші незалежні держави, а після другої світової війни через попустительство країн переможців поширила свої колоніальні володіння на кілька країн Європи і Азії, позбавивши їх національної незалежності і свободи. Та імперія — СССР веде свій наступ на США, загрожуючи свободі країни і цілого світу. Ці „здобутки” большевики осягнули не через ідейні впливи, а неперебірливими способами боротьби, завдяки уступчивості вільного світу та його байдужості до змагу націй, що стали першими жертвами большевицької агресії.

Нині большевизм, що оформився на духовости російського месіянізму, мобілізує народи Азії і Африки, на вирішальну битву з США. Співіснування, про яке так багато говорив Хрущов, потрібно Москві для посилення наступу на США через „боротьбу економічну, політичну, ідеологічну, але не військову” (з

промови Хрущова), очевидно — до якогось часу. А той час за плянами Москви прийде тоді, коли б большевикам удається при спогляданні вільного світу устабілізувати відносини на терені СССР, здушити проімперський змаг Украйни і інших поневолених націй і подолати імперські економічні труднощі. Большиники потребують тзв. миру для обмосковлення націй і для уніфікації на імперський зразок країн завойованих після останньої війни.

Свою миротворчу зовнішню політику Кремль веде в тісному пов’язанні з внутрішньою політикою русифікації поневолених націй. Остання політика визначає характер і напрям зовнішньої політики. Деклараціями і декламаціями про мир і роззброєння большевики прикрашають перед світом невгаваючу війну в імперії, яку змушені вести Москва з націями, позбавленими державної волі і свободи. Минулого року — 1959, — коли Хрущов миротворив в США в багатьох містах України: — Радзивилів, Дніпропетровськ, Кривий ріг, Одеса і інші — гучно засуджувано націоналістів і вояків УПА на смерть за „зраду СССР”. Не про мир в імперії говорить і повстання в Казахстані в кінці 1959 року, де українську та інших націй молодь, зігнану на цілину, довелося утихомирювати військовими залогами. До сі політика вільного світу чомусь відверталася від змагу України і інших націй і у висліді торо мир і свобода людська опинилася в найбільшій небезпеці.

Українці в США вітаючи проголошення Конгресом „Тижня Поневолених Націй” висловлюють своє глибоке признання Президентові і урядові США за моральну підтримку боротьби поневолених націй за незалежність і людську свободу. В цей тиждень українська спільнота в США відзначає 10-ту річницю смерті головнокомандувача Української Повстанської Армії — УПА — ген. Романа Шухевича-Чупринки, що впав у битві з дібраними військами МГБ, кинутими на упівський фронт в Україні. Москва, щоб прискорити закінчення війни з Україною, уклала договір (1947 р.) між польським, советським і чеським урядами на спільну військову акцію проти УПА. В Москві думали, що мілітарною перемогою над Українською Повстанською Армією вдастся упокорити Україну. Не упокорили.

I. Вогнук

СЛОВО НА ХІ-ІЙ ЗУСТРІЧІ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ І США

Дорога Українська Громадо!

Від українців США, об'єднаних у Визвольному Фронті, щиро сердній український привіт. Зійшлися ми в Тиждень Поневолених Націй, проголошений урядом США, щоб скласти поклін тому, що впав у битві з дібраними військами МГБ 10 років тому. Впав, щоб Україна жила, квітла і могутніла. Костянтин Острозький про людей його формату говорив: „Достойными достойная созидастся і чесними чесная совершається обычно, і через годних людей годні речі бувають справовані”. Декому здається, що великі діла Романа Шухевича стосуються тільки України, а справді діла і чини Покійного і його штабу політичного і військового, його думи, що втілені були в чинах УПА, далеко сягають поза межі України.

Московська історіографія в 250-ліття Полтавської перемоги над Україною підкresлює,

Україна своїм спротивом і боротьбою проти большевицького імперіалізму стоїть у спільному фронті з вільним світом.

Ми, зібрані на національній маніфестації в „Тиждень Поневолених Націй” заявляємо, що миру в світі не буде так довго, доки існуватиме большевицька імперія — СССР, яка завойовані нею країни перетворила на колонії Росії. Ми віримо, що уряд США і ним очолена нація в своїй політиці оборони людської свободу підтримає не тільки морально, але і політично змаг України і інших поневолених націй за свободу і незалежність. Віримо, бо свобода неподільна.

Ми переконані, що проголошення Декларації урядом США про підтримку незалежності націй, завойованих большевицізмом, випливло з інтересів безпеки США і свободи людської, оборону якої очолює наша могутня країна.

Маніфестаційний К-т

Це звернення англійською мовою розіслано державним мужам і політичним діячам США. Масово розповсюджено серед громадян США.

Редакція

що Полтава відкрила двері для розросту імперії і та слушно — це починають розуміти уже й на Заході. Після битви під Білогорщею, де впав головнокомандувач Української Визвольної Війни, відкрилися другі двері для ширшої і глибшої експансії Москви, матеріальної і духової, на Європу.

Був 1944 рік. Війна добігала до кінця. На лісничівці зібралися представники України і думали, що робити перед новою навалою, що сунула зі сходу. Був то великий збір Української Головної Визвольної Ради. Під Бродами сильно гуркотіло і було ясно, що московська лявіна покотиться до центру Європи. Славної Пам'яти Шухевич — політик, стратег і командир дуже уважно ловив кожну вістку з ефіру і розводячи руками дивувався, що альянти не бачать небезпеки, яка сунула тоді на Європу. Пригадую одну його фразу: „нас не чули і не чують, а колись таки станемо спільніками в боротьбі з большевизмом”. Це стосувалося Лондону і Вашингтону, що тоді з „батьком народів” краяли карту нинішнього світу. Краяли ї так, щоб бездержавні народи не стали на власні ноги. Хоч вже на другий день після Потсдаму, один з великоростірних мірничих побачив, що „не того кабана закололи”, але повертались було пізно після Ялти, Тегерану і Потсдаму. В роки, як креслили карту нинішнього світу, Покійний з раттю свою стояв на прю з большевизмом, боронячи і Європу від наступу. Боротьба була нерівна, бо Захід не хотів чути нас, як не чув і мадярів, а нині тібетців. Як прийшов мир після Нюрнбергу, де Європу духовно затомізувано, то Покійний Головнокомандувач УПА, звертаючись до нас і до світу, що не хотів чути про українську боротьбу, заявив: „Хоч війна й скінчилася, а в Україні миру нема і не буде доти, доки не здобуде вона державної волі”.

Десять років після смерті державного мужа стоїть Україна у нерівному змагові з Московією, нерівному нині, але переможньому завтра. Вчора судили в Кривому Розі, в Одесі, в Дніпропетровську і по всіх повітах Західно-Української землі упістів і націоналістів за „зраду

СССР". А під імперським пресом, яким намагається Москва втиснути Україні малоросійство, щоб через нього русифікувати її, з зернят, посіяних і політих кров'ю в нескінченому змазі, виростає спротив з самих глибин нації. З-під імперського пресу чути голоси української культури „не дамось і не визнаємо негідників". Вірно і далеко передбачав Покійний, коли говорив, що миру немає і не буде.

А ті, що створили мир у світі за великопростирною концепцією, через 15 років починають теж бачити, що не до миру йде. Союз і співжиття з злочинцями зродили ланцюгову реакцію. Південна Корея, Туреччина, бомбардування Формози, коли туди їхав, чи плив командувач альянтських військ в Європі, то все наслідки миру з московською сатанією. Невесело нині в світі, бо московський вепр, допущений суддею в Нюренберзі, накидає світові, московську правду. У Шевченка читаємо: „Ти люті зла не діеш без вини ні кому". А вина тих, що кроїли і сьогодні не занехали скроєного в тому, що 1947 року, коли Москва уклала з Польщею і Чехословаччиною потрійний союз для боротьби з Українською Повстанською Армією, великопростирні мірничі не помітили, що з ліквідацією УПА відкриваються двері до Берліну. Хотіли поскоріше спокою, спочинку і одвернулись, коли армію нашу було оточено з усіх боків. Армії не стало, а лишився її дух і він піднімає там в Україні голос протесту і боротьби проти Московії тоді, як на Кубі большевики творять свою цитаделю, вже недалеко біля Вашингтону.

Минуло 15 років ні миру, ні війни, хоч війна не вгавала і не вгаває за ці роки. Настирливе миротворення Заходу кінчилося паризькими черепками. Їх пробуватимуть клейти, пробуватимуть не помічати поневолених Росією націй, але вже не обійтися, бо проблему України увірзанено в останній незакінченій ще визвольній війні, як ніколи досі. Нас ще не хочуть визнати, але й обійти не можна. Минулого року в досить напруженій ситуації американський уряд схвалив резолюцію про Тиждень Поневолених Націй. Хоч вона і не стала підставою політики до народів, завойованих московським большевизмом, проте, це великий крок в порівнянні з тим, що було 15 років тому. Прези-

дент США, в своїй минулорічній проклямації, злагодивши резолюцію Конгресу, закликав молитись за поневолені народи. Молитви річ велика, але самими молитвами не поможемо змагові тих, що становлять найбільшу небезпеку для московської сатанії.

Коли нині так багато говорять про мир, ми можемо сміливо сказати, що світ іде не до миру, бо з сатанією миру бути не може. Хто пробуватиме творити його (мир) коштом поневолених, той перекреслить божеські закони. Наша постава в нинішній ситуації може бути єдина — скажім урядсві США, що ми вдячні за співчуття, але їх замало, щоб оборонити загрожену і в світі вже свободу. Скажім відкрито, коли хочемо миру, вірніше, коли хочуть миру, бо ми його давно хочемо, то проклямацію про Тиждень Поневолених Націй мусять зробити підставою політики і політичної дії, і що раніш це станеться, то менше буде горя на землі. Така політика улегшить націям, завойованим московським большевизмом, стати на державні ноги, визбувшись кремлівської імперської опіки, обмежить Росію до її етнографічних меж і тоді відпадуть страхіття війни, а всі звільнені „язици" поклоняться єдиному Богові.

НАЦІОНАЛЬНА МАНІФЕСТАЦІЯ В ТОРОНТО

Маніфестаційні зустрічі українців Канади й США увійшли в звичку. Кожного року збираються тисячі українців обох країн відзначити історичні дати чи події з боротьби України за державну волю. Цього року біля 15-ти тисяч маніфестували свою відданість боротьбі України за незалежність на Національній маніфестації — поклін Романові Шухевичу в 10-ту річницю смерті.

Чисельні представники канадського уряду, а між ними французький генерал, сенатор Антуан Е. М. Бетуар, разом з представниками українських суспільно-політичних організацій в президії очолили цьогорічну Маніфестацію.

Зустріч відкрив голова Головної Управи ЛВУ д-р Р. Малащук. Привітавши присутніх, д-р Р. Малащук накреслив життєвий шлях державного мужа, стратега і політика Шухевича на тлі визвольної боротьби нації в останньому періоді. В кінці промови голова ЛВУ закликав всіх бути готовими завершити діло, за яке віддав життя генерал Шухевич. „Будьмо готові разом з нашим страдальним, але незламним народом шіти в останній вирішальний бій і разом з нашими невгнутими борцями понести синьо-жовтий прапор до державної тисячелітньої столиці нашої і наших предків — до Києва".

Тепло говорили представники канадійського уряду, а зокрема генерал Бетуар. Від США учасників вітав І. Вовчук.

Після урочистої частини учасники почули прекрасну мистецьку програму у виконанні українських акторів з Канади і Америки.

НА ОСЕЛІ СУМА

Організації Визвольного Фронту Ньюоркської Метрополітальної Округи організували 17 липня, в Тиждень Поневолених Націй, Маніфестацію — поклін Романові Шухевичеві в 10-ту річницю смерті. Маніфестація випала величаво.

Голова Проводу ЗЧ ОУН Степан Ленкавський в асист Голови Г. У. ООЧСУ і Голови Товариства б. Вояків УПА склав вінок перед постументом з погруддям генерала Шухевича-Чупринки. Вітаючи зібраних від проводу ЗЧ ОУН, Степан Ленкавський подав огляд розвитку націоналістичного руху та започаткованої ним збройної боротьби під час другої світової війни. В нинішній політичній ситуації, стверджив Голова Проводу ЗЧ ОУН, боротьба за визволення України є справою всього українського народу на Україні і в розсіянні. В лихолітті другої війни нація визбулась ілюзій на визволення від когось і твердо стала на шлях визвольної боротьби власними силами. Підкресливши великий чин і політичну мудрість головнокомандувача УПА, Степан Ленкавський закликав всіх підтримувати визвольну боротьбу, щоб облегчити відновлення окупованої Української Держави.

З коротким словом виступив І. Вовчук. Від УККА учасників вітав д-р Гуглевич. Від Білоруського ККА склав привіт голова п. Костин. Професор Чировський, що провадив маніфестацію, відчитав привіт від віце-президента США Р. Ніксона, від багатьох сенаторів та Конгресменів і політичних діячів країни. Вкінці оплесками схвалили звернення, „Кому дорога свобода”. Це звернення англійською мовою видано великим тиражем і розіслано державним мужам країни та масово розповсюджено серед американців.

Після політичної частини відбулася мистецька програма. П.п. В. Калин, І. Кононіва і І. Самокішин виконали поему Босслава „Маті”, три юні сумівки під керівництвом Ю. Кононіва виконали „Ліс” М. Кравцевої. Відомий артист українських театрів Є. Курило рецитував поему „Героям слава” — М. Щербака. Хор „Гомін” під керівництвом М. Кармелюка відспівав кілька українських пісень. Точки політичної програми маніфестації перепліталися виступами духової оркестри СУМА з Джерзи Сіті під проводом п. І. Драгана.

Маніфестацію керував комітет, очолений членом Головної Управи ООЧСУ В. Боровиком.

С. Довбуш

CAVEANT CONSULES!

(Справа, яка не повинна була „присохнути”)

Свого часу голосною, не лише на терені США, але й в широкому світі, стала справа із „припадково” опублікованим у пресі „Підручником для Літунства” (— США), в якому було подано його офіційними видавцями м. ін. три важкі оскарження відносно деякіх протестантських духовних кіл — за їхні симпатії до комунізму. Новинкою, що сколихнула американську публічну опінію, чогось дуже поверховно й нерадо зайнялись відповідні агентства Американських Збройних Сил, а також і політичні кола у Вашингтоні. Перемішавши велике з малим, виписавши по газетах і журналах бочки чорнила за і проти такого „оскарження”, цю інтригуєчу справу, гей би за помахом якоїсь магічної палички, усунено в тінь забуття. Чи діяли тут відомі „виборчі інтереси”, щоб, бува, не зразити собі республіканській правлячій партії виборчих голосів з-посеред протестантського, так важко заатакованого світу, чи якісь „вищі державні” рації, не будемо вгадувати. Стали на тому, що американське літунство не було „компетентне” подавати такі інформації до відома вояцтва, бо до такого патріотичного поготівля по-кликані інші агенції США, а не військо... і для „загального добра”, мовляв, доцільніше замкнути уста. Таке „полагодження” так важливої справи, на нашу думку — мало згідне з основними принципами правдивої демократії. Не замикання уст, але широке й публіче виявлення такої справи на денне світло, даючи нагоду одній і другій стороні сказати свою думку, оправдатися або й вдаритись у груди — це традиційний американський підхід до закидів такої категорії, як нельоціальність своїй державі, її устрою тощо.

Немов у подзвінне такому нечуваному у анналах США „полагодженню” історії із закидами „Підручника для Літунства” у сторону деякіх протестантських кіл — відомий і глибоко-патріотичний журнал протестантських „капіталістичних” кіл, мілкконфесійний „Кришчин Ікономік” (виходить у Нью Йорку) в числі з 31 травня помістив цікаву статтю на цю тему, перша його співредактора, пастора Ірвінга Е. Гаверда. З перспективи пройденого часу цей журналіст зібра в один фокус цілу справу, і подав „відповіді”, на вчинені свого часу „оправдання” заторкнених осіб і організації та цікавіші голоси американської преси. Цей гей би „подзвінне” тієї голосної справи, яку, як сказано, чомусь знято насильно із-під обстрілу американської публічної думки, а то й з-під „операцийного ножа” відповідних кіл Конгресу у Вашингтоні...

Для більшої стисливості думки й для автентичної аналізу тієї досить скомплікованої для „ляїків” контроверсії, будемо послуговуватись власними словами цього вмілого журналіста, духовника Ірвінга Е. Гаверда (з-під пера якого з'явилось в цьому гостро-антікомуністичному журналі багацько дуже джерельних і тонких під психологічним оглядом — статей на тему комунізму). Що ж закинув згаданий Підручник деяким

колам американського духовенства? Що „Крайова Рада Церков у США” (не мішати її з аналогічною організацією „Світова Рада Церков”, з осідком теж у США — С. Довбуш) офіційно спонсорувала нове стандартне видання Біблії, а з-поміж 95 осіб, які входили у склад редакційної колегії того (змодернізованого аж занадто! — С. Д.) видання — знаходилося 30 осіб, відомих зі своїх симпатій з прокомунистичним фронтом”. Це перше оскарження. На диво, ніхто з тих „анонімових” тридцяти „редакторів” змодернізованої (і гостро відкиненої правовірним протестантським світом — С. Д.) Біблії — не виступив публічно з заявою, що все те „виссане з пальця”...

Друге оскарження. Крайова Рада Церков завзято боронила відомого протестантського місіонера-суспільнника д-ра Е. Стенлея Джонса, що у своїй голосній і контроверсійній публікації „Вибір перед нами” обороняв комуністичну систему. Видавці „Підручника для Літунства” обороняли це своє оскарження у сторону Крайової Ради Церков тим, що згадана організація, як така, — „не захваливала його поглядів на соціальний комунізм, лише захваливала особу д-ра Джонса, також поручала читати його книжки”. Третій закид: розходилося про гостро контроверсійну особу духовника д-ра Гері Ф. Ворда. Згаданий Підручник писав про нього таке: „д-р Геррі Ф. Ворд, широковідомий провідник („лідер”) Крайової Ради Церков був викладачем християнської етики в Юнійній Семінарії протягом 25-ти років”. Саме про цього професора зібрал і подав „Підручник” такі інформації: „Цей впливовий провідник згаданої організації був зідентифікований кількома екс-комуністами — як член Комуністичної Партиї, що більше, як один з чільних її ідеологів”... Також сказано в цьому „Підручнику”, що згадана церковна організація кількаразово висловлювалася за допущенням червоного Китаю до Об'єднаних Націй.

Констатує автор статті в „Кришчян Ікономікс”, що автори цього „Підручника” базувалися у своїх твердженнях на звідомленнях і документах Комітету для прослідкування неамериканських дій, отже авторитетної установи Конгресу! Далі іще раз довідуємося, що пару конгресменів, також Секретар (міністер) Американського Літунства — Додлей С. Шарп заявив без обиняків таке: він не думає, що Літунство є відповідним агентством, щобчинити такі оскарження”... Далі довідуємося, що Крайова Рада Церков вислала була до Комісії не-американських діянь гострий протест „в імені 60-ти мільйонів її членів в Америці”, а у відповідь запрошено її представників на відповідні свідчення перед згаданою Комісією. Але вони відмовились туди прибути... Довідуємося і те, що з приводу такого „відкриття” Комісія неамериканських діянь дісталася понад тисячу листів від сірих горожан і різних інституцій, в яких пропорційно беручи 20 до 1 було по стороні контроверсійного „Підручника для Літунів”... Понад 900 листів стверджувало, що дальші публікації цього „Підручника” повинні бути без „пропущень”, знаку військових кіл.

Закінчусь свою статтю д-р Ирвинг Е. Гаверд ствердженням, що Москві удалось пролісти в найбільш таємничі, засекреченні закамарки поодиноких оборонних

I. В-к

ПОЛЬСЬКО-РУССКИЙ ДІЯЛОГ

Травневе число польського журналу „Культура” присвячено польсько-російським справам. Видано число русскою мовою, і признаено його, мабуть, більше для русского читача, як для польського.

Польсько-російська дискусія річ не нова. Триває вона здавна і довго, закінчилася тим, що Польща стала „губернієй” російської імперії.

В редакційній статті журналу сказано:

„Країна, в якій ми видаємо наш журнал, і той факт, що ми матеріально абсолютно незалежні ні від якої організації, або політичної партії, дає нам повну свободу висловлювання. Одним з завдань, яке ми собі ставимо — боротьба з агресивним шовінізмом, через який неможливе не тільки мирне співжиття, але й чесний діялог”.

Посилаючись на польського емігранта Норвіда, талановитого поета, який в час великої польської повстання 1863-64 рр., жорстоко подавленого Росією, і в тих умовах пробував розмовляти, редакція закликає почати розмову. Редакція журналу пише:

„Шукаючи власного шляху розвитку польської думки на підставі польської реальності, — ми хотіли б помогти висловитись молодій руській думці поза цензурою держави і цензурою оточення”.

А далі говориться, що продовжуючи стару традицію „Культура” закликає польських і русских письменників і читачів відверто, чесно обмінятися думками.

Юлій Мерошевский свою статтю „До питання про польсько-рускі відносини починає словами:

„Почнемо з простої істини, коли ми будемо дурити один другого, то ніколи не домовимося, а чи треба взагалі домовлятися? Доки рускі мають намір будувати на силі і насильстві, свою політику відносно нас і других східно-європейських народів, згода між нами неможлива та й не потрібна.

установ у США, то чому ж би ім не могло удавись таке легке й „невинне” діло, як пролісти у ряди духовенства? Щоб обмінитися від таких закидів, він каже, не лише заплямлена Крайова Рада Церков, але й інші аналогічні організації — повинні б радо привітати членів Комісії для неамериканських дій, щоб справи стали всім ясні.

Ось так „тихесенько, без гомону” — уморено справу, що ніяк не повинна була так легко забутись. Caveant consules! — скажемо ми, українці, від себе.

Історія нас вчить, що політику насильства і терору, яку в різних варіантах і з різною інтенсивністю проводили царі, а за ними Сталін, можна з успіхом продовжувати ще десятки років. Русский міг би резонно запитати, чому цю політику, що дала фантастичні наслідки, треба здати до архіву? Адже саме цій традиційній руській політиці Москва завдає тим, що застави її ведуть до багатьох європейських столиць — Прага, Будапешт, Варшава, Берлін. Якже судити про дипломатичну школу як не конкретними наслідками? Так в чому ж річ?

Політика насилля і терору дає конкретні наслідки доти, доки існують для неї основні умови. По-перше, треба мати силу, по-друге, — терор треба стосувати і в себе. Тільки тоталітарна поліційна держава, що спирається на терор, може стосувати терор також і за межами своєї країни...

Ці думки приводять нас до висновку, що тільки царська, або сталінська Росія могли правити своїми народами і народами сателітів системою тиску і терору. На прикладі західно-європейських країн ми бачимо, що не можна мати в 20 віці демократії в себе і авторитарну владу в колоніях. Іншими словами, Росія могла б зберегти свою традицію тоталітарно-поліційного ладу тільки ціною відмовлення від індустріалізації і поступу...

Русских більше ненавидять в Польщі, як англійців в Індії, або французів в Альжирі, ненавидять їх однаково католики й комуністи, селяни, робітники і інтелігенція — коротко, всі. Ця ненависть безмірна, ніякі слова не дають поняття про неї. Руский народ не здає в тому справи. Я розмовляв з багатьма поляками, які в останні роки подорожували по Советському Союзу, всі вони сходяться на тому, що советському суспільнству вросло переконання, що Польща користується великою і безкорисною допомогою Советського Союзу, і тому від поляків треба ждати тільки дружби і подяки. Ніхто там не знає, ні про Катин, ні про масову депортацію польського населення 1939-40 рр., так як і 1946 року (коли вивезли вояків Армії Крайової). Щодо т. зв. депатріяції, то поляки в країні чудесно знають, що це була звичайна евакуація польського населення з давніх областей Польської Республіки. З центральної Росії і Сибіру повернулись тільки окремі одиниці. Репатріяція зачепила не більш мільйона людей польської національності. Польські комуністи добре пам'ятають, що в 1936-1937 рр. в Росії була знищена вся їхня еліта, втрати тим більш болюча, що ця еліта була нечисельна. Гомулка й інші тоді уникли смерті тільки через те, що сиділи в той час в польській в'язниці. Польські комуністи між собою говорять з болем, що навіть в цій справі не можна досягнути від русских якогось вияснення. Після війни руски не тільки окупували Польщу, але й нав'язали її силою свій лад, не рахуючись з фактом, що соціальні і економічні системи не можна механічно копіювати. Якраз в той саме час, як колоніальні імперії західно-європейських країн, під натиском націоналізму, почали розпадатись, Росія приступила у Східній Європі

до побудови своєї імперії сателітів. Це запізнена і анахронічна концепція немає ніяких шансів зберегтися в майбутньому...

Через це ми солідаризуємося з більшістю поляків нашої країни, які не хочуть ні війни з Росією, ні її розчленування (мовиться, мабуть, про етнічну Росію. Ред.), щоб уникнути будь-яких непорозумінь мусимо пригадати, що ми вважаємо справедливим і законним прагнення до національної незалежності народів, уярмлених Советським Союзом, так само як і анексованих ним. Це в першу чергу стосується України і балтійських держав, на чолі з Литвою. Ми не маємо права говорити від імені цих народів, — але їхні національні прагнення завжди найдуть відклик у поляків. Від свободи цих країн залежить майбутнє і стабілізація в цій частині Європи. Не можна розглядати Польщу і її проблеми окремо від цих країн... В любій геополітичній ситуації всякий народ має право на незалежність. Геополітичні особливості повинні найти свій політичний вияв, але немає такої геополітичної ситуації, яка б виправдувала поневолення...

Справжній польський уряд, навіть дружній до Росії, не був би урядом комуністичним. І тільки з цієї причини Советський Союз відмовляє полякам в праві на незалежність. Таку політику не можна назвати ні реалістичною, ні далекозорюю. Наслідком її Польща не стала ні комуністичною, ні прорусскою. Руски повинні зрозуміти і призвати, що першим і основним кроком на шляху до чесного порозуміння повинно бути відновлення польської незалежності. Доки поляки позбавлені права власного вибору, своїх представників в установи і до уряду, Польща, — не є незалежною країною хоч би на її території не було ні одної советської дивізії. В Польщі не бракує апаратчиків, які твердять, що вільні вибори привели б до хаосу і озброєної демонстрації проти Росії. Тим же аргументом користуються англійські колоністи в Кенії, коли твердять, що надання права голосу неграм привело б до суприматії чорних. Ті, хто відмовляють народам в праві на незалежність і самоурядування, завжди роблять це в ім'я „місії білої людини”, або в ім'я „пролетарського інтернаціоналізму”.

Так прямо і чесно, по-своєму ставить питання Юлій Мерошевский. Так само висловлюється і поет Чеслав Мілош. В статті „Росія” він пише:

„Поляки й руски не люблять одні других, точніше мають всі відтінки неприязні одні до других, огиди і ненависті, що не виключає неясного взаємного тяготіння, завжди з додатком недовір'я. Незалежність Польщі, продовжує Мілош, є не тільки в наївних інтересах, але й в ваших, русских. Яка для вас користь з сусіда і уявного союзника, який ненавидить вас і жде оказію, щоб помститись? Зривати поїзді, з постачанням до Східної Німеччини, паралізувати комунікаційні лінії, боротись через самотаж і партизанські дії, чекаючи можливого відкритого озброєного повстання.

З ДІЯЛЬНОСТИ ТУСМ-у В НІО ЙОРКУ

Десятого червня ц. р. відбулися Загальні Збори осередку Товариства Української Студіючої Молоді ім. М. Міхновського в Нью Йорку.

Голова осередку П. Гой склав звіт про працю осередку. Після дискусії над різномірною студійною тематикою, зокрема над відбудутим ідеологічним Конгресом СУСТА та задуманою Конференцією ТУСМ-у, вибрано нову Управу в такому складі: Анатоль Бедрій — голова, Михайло Почтар — організаційний реф., В. Будзяк — секретар, В. Писарівський — фінансовий реф. До Контрольної Комісії увійшли: П. Гой, В. Стойко, І. Вівчар. Товарицький Суд очолив К. Савчук.

Намічено зорганізувати двадценну зустріч, на яку за-прошується усіх членів та симпатиків ТУСМ-у в США. Зустріч відбудеться 6-го і 7-го серпня ц. р. на Оселі СУМА в Елленвіл.

Присутні на зборах осередку відмітили жалюгідний факт, що українські кола, об'єднані біля газети „Сучасна Україна”, проповідують зректися усіх ідеологічних придбань минулих десятиліть, бо, мовляв, все це є „ідеологізми” і „перестарілій ідеологічний багаж”. Вони називають націоналістичну, і взагалі всяку ідеологію (включно з християнською і демократичною), „духовим солдатством”. (Гляди, напр.: „Сучасна Україна” ч. 11 (242) з 29-го травня 1960 р.).

На закінчення зборів нововибраний голова подав короткий план діяльності осередку та закликав присутніх членів до інтенсивнішої праці в розбудові

Поневолена Польща-сателіт не посилює безпеки Росії, а навпаки загрожує їй і послаблює її”.

Крім названих статей в журналі надруковані твори видатних польських письменників з цього боку заслони. Нарис Йосифа Чапського, поема Йосифа Лободовского і інші. Редакція, згадуючи Міцкевича, що дружив з Пушкіним, декабристів і посилаючись на неперевність польсько-русскої дискусії, закликася русских відновити дискусії нині. Блажен, хто вірує. А коли йдеться про дружбу з Пушкіним, то не треба полякам забувати його „Клеветникам Росії” з його „славянские ль ручы сольются в русском море”. Це говорилося так давно, а здійснюється нині. Польський струмок вже в русському морі. Чи дискусії змінять це? Думаемо, що ні, тільки цього разу і Рижського договору не видискутується. На нашу думку є один вихід для поляків: з сусідами „сталити обуха” на північну імперську потвору, а як те прийде, тоді й дискусія може бути плідною.

ТУСМ-у. Осуджуючи вищезгадані твердження „Сучасної України” п. Бедрій, між іншим, заявив, що націоналістичний рух без націоналістичної ідеології є явищем немислимим і неможливим.

В. Б.

З НОВИХ ВІДАНЬ

Д-р Матвій Стаків: Західна Україна (1772—1923 pp.). Томи I—IV (сторін: I — 208, II — 224, III — 200, IV — 192). З ілюстраціями. Видання Національно-Освітньої Бібліотеки Українського Робітничого Союзу в Скрентоні, Па., ЗДА.

Перші два томи цієї праці охоплюють час від 1772 року по кінець жовтня 1918 р. Вони мають спільній підзаголовок „Політика Польщі, Росії і Західної Української справи”. Вони творять вступне вияснення ситуації в українсько-польських взаєминах від 1772 року по 1918 рік. Факти з цих взаємин і зокрема невгнута ворожа позиція панівних польських політичних чинників до самого існування української нації самі собою накидають читачеві висновок, що в листопаді 1918 року була польська воєнна агресія проти Західної України і далі проти Соборної України неминучим наслідком польської політики.

Другі два томи історії Західної України цього автора мають спільній підзаголовок „Державне будівництво та збройна і дипломатична оборона в роках 1918—1923.

(Продовження з 2-ої стор. обкладинки)

- По \$5.00: М. Виткаловський, В. Конал. Листл чч. 519, 520. Збірники: В. Андрушків і М. Воскрес — \$153.00.
- \$25.00 — М. Воскрес.
- \$20.00 — П. Лема.
- По \$10.00: Кузьмин, С. Скепакевич, Р. Андрушків, Я. Андрушків, Т. Лакета, К. Білан, М. Когут.
- По \$5.00: П. Марців, В. Андрушків, В. Ковальчук.
- По \$3.00: А. Винарчук, П. Кухар, О. Комба.
- По \$2.00: А. В., І. Перчик, Д. Строй, К. Богдан.
- По \$1.00: А. Ціс, В. Кугор, О. Париняк, З. Василькевич, Витвицька, О. Ліпінський.
- Листа ч. 509. Збірник В. Рижий — \$12.00.
- \$4.00 — М. Іващук.
- По \$2.00: М. Л., А. Л., Л. Вірстюк.
- По \$1.00: О. Мурміляк, Л. Пастиух.
- Листа ч. 510. Збірник В. Рижий — \$115.00.
- \$20.00 — А. Рижий.
- По \$10.00: В. Рижий, Б. Татрин, В. Мороз, М. Славако, М. Легета, В. Сеньків.
- По \$5.00: Я. Филипів, М. Кавка, С. Білій, В. Стецак, М. Крижанівський, Я. Л.
- Листа ч. 511. Збірники: П. С. і Я. Тарнавський — \$93.00.
- \$20.00 — В. Сікор.
- По \$10.00: М. Грицишин, В. Кузьмин, І. Дідуник, М. Бедзіс.
- По \$5.00: П. Кузь, І. Янчишин, С. Брэздэн.
- По \$2.00: Несторович, О. Бігун, М. Чипчар, Н. Карпій.
- Листа ч. 514. Збірник М. Березовський — \$140.50.

\$20.00 — П. Рогатинський.

По \$10.00: М. Березовський, Д. Савчук.

По \$5.00: В. Барнич, М. Полох, В. Тустанівський, М. Коваль, П. Федоляк, А. Улітан, П. Васильків, Р. Шаблонський, М. Чепурний, Д. Мороз, В. Кушнір, Е. Крижанівський, І. Панчак, І. Гузар, Е. Вітишин, М. Галат.

По \$2.00: І. Грінник, І. Коцур, С. Сливка, С. Маліновський, І. Вільхівський, І. Мандрич.

По \$1.00: О. Журовський, Богданович, І. Низовий, П. Новачок, Е. Ніщак, Веришко, В. Шулик і В. Шипілька — \$1.50.

Листа ч. 513. Збірщик Я. Стеткевич — \$104.00.

По \$10.00: Я. Стеткевич, М. Стрінадюк, І. Гергальюк.

По \$5.00: П. Бич, І. Віщур, А. Паска, І. Стеткевич, І. Богай, А. Камінський, С. Віщур, Н. Наконечний, С. Процик, Д. Винницький.

\$3.00 — Н. Н.

По \$2.00: Слюсарчук, І. Кащів, Х. Кравз, П. Вальнюк, Р. Цьомка.

По \$1.00: Г. Стельмах, В. Хміль, А. Гичка, К. Іванюк, Д. Мусик, П. Гладчук, П. Мазовита, С. Кобаса.

Листи чч. 587, 588, 586. Збірщик Дмитро Сулима — \$218.00.

По \$50.00: Д. Сулима, М. Дужий, С. Кльось.

\$25.00 — Український Народний Союз — 292 Відділ.

\$10.00 — І. Ворщ.

По \$5.00: В. Пасічник, І. Шупер, П. Федик, Р. Городинський, В. Папіш, Г. Смолій.

\$3.00 — Тарновецький.

По \$2.00: К. Кацмар, Г. Галамушка, Я. Базюк, І. Куневич, О. Гладиш, С. Дулька, А. Гаврилишин, П. Сеньків.

По \$1.00: В. Сабатюк, В. Дідик, П. Кізел, Г. Медвідь, О. Масляк, В. Лицак, А. Маланяк, І. Москальчин, В. Осідор, В. Візнячак, Д. Сеньків, Т. Підгайкий.

Листа ч. 502. Збірщик С. Злочовський — \$110.00.

\$50.00 — С. Злочовський.

По \$20.00: В. Бук, д-р В. Прокопович.

\$10.00 — д-р І. Андрусяк.

По \$5.00: С. Горак, В. Якимович.

Листа ч. 537. Збірщик А. Никоньчук — \$60.00.

\$35.00 — А. Никоньчук.

По \$10.00: Д. Труш, В. Лухпяк.

\$5.00 — М. Слонський.

Листа ч. 503. Збірщик: „Пласт” — Орг. Укр. Молоді в Дітройті — \$10.00.

По \$3.00: В. Колодчин, Я. Кончак.

По \$2.00: Р. Татарський, І. Кучер.

Листа ч. 523. Збірщик П. Дехтяр — \$55.00.

\$15.00 — В. Спісарчук.

По \$10.00: П. Дехтяр, М. Скрипник.

По \$5.00: В. Бодрук, В. Малкович, А. Миколенко.

\$3.00 — М. Кончак.

\$2.00 — П. Земніцький.

Листа ч. 541. Збірщик М. Скочиляс — \$10.00.

\$5.00 — М. Маланюк.

По \$1.00: Л., К., І. Деревко, О. Губель, М. Скочиляс.

Листи чч. 545, 546. Збірщики: А. Коваль і І. Цісик — \$404.50.

По \$20.00: В. Д. К., М. Іващко.

По \$10.00: М. Новаківська, Б. С. Косак, Б. Крук, О. Байко, 41-ий Відділ УНП, А. Черняк.

По \$5.00: Е. Мілянич, Л. Пришляк, М. Цап, О. Трешневська, Ю. Вроніковський, В. Ворик, Е. Когут, М.

8 липня 1960 р. упокоївся в Бозі

СТЕПАН ГЕЛЬ

Голова 11 Відділу ООЧСУ в Йонкерсі.

Покійний народився 1916 р. в Західній Україні. Залишив в горі дружину Ольгу, дочку Любу та сина Мирона.

Похорони відбулися 11 липня ц. р.

Чисельно зібралися йонкерчане попрацювати з сумлінним, чесним, умілим і послідовним працівником в йонкерській українській громаді. З болем виряжала на той світ довголітнього голову 11 Відділу ГУ ООЧСУ.

Вічна пам'ять Йому.

Олійник, І. Горпинюк, Раковський, П. і М. Деркачі, Д. Гевко, П. Пахолок, О. Гупаловський, Д. Гарашевський, Г. і Л. Галляженко, І. Бек, Д. Конюх.

\$3.00 — Г. Хандогін.

По \$2.00: В. Гнатюк, М. Пашкевич, А. Наконечний.

\$1.00 — В. Мельник. Дмитришин — 50 центів.

Листа ч. 550. Збірщик І. Цісик — \$47.00.

\$20.00 — П. Ворик.

По \$5.00: В. Мадич, Починок, І. Калимон, М. Подурська, д-р Боронович.

\$2.00 — Д. Чарнецький.

Листа ч. 504. Збірщик: „Пласт” — Орг. Укр. Молоді — \$18.00.

\$5.00 — І. Лотоцький.

\$4.00 — І. Іваницький.

\$3.00 — Р. Рудницький.

По \$2.00: О. Юрківський, В. З., інж. С. Цап.

Листа ч. 544. Збірщик 63-ий Відділ СУА.

\$5.00 — М. Скасків.

Листа ч. 547. Збірщик Анна Івашко — \$98.50.

По \$20.00: Я. Жданів, В. Щербій, Б. Івашко.

\$10.00 — Д. Козак.

По \$5.00: Ю. Вірстюк, М. Гвозд, С. Юрків, І. Федишин, Березяк.

\$1.50 — А. Погорілій.

По \$1.00: Б. Янів, Г. Янечек.

Листа ч. 532. Збірщик М. Когут — \$65.00.

ТРЕНТОН, Н. ДЖ.

На заклик пп. Н. Н., Ст. Сагана і Мих. Шевціва, складасмо на Фонд Допомоги Родині сл. п. Степана Бандери, пересічний даток свого однодневного заробітку: Н. Н. — \$49.75, Василь Сидор — \$49.75, Іван Дума — \$49.75, Степан Саган — \$40.00, Михайл Шевців — \$40.00, Іван Кльоц — \$35.00, Зенон Федорович — \$30.00, Василь Бойчук — \$30.00 і Михайл Кузів \$20.00. Разом \$344.25.

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦІЯМ ЩИРЕ СНАСИВІ!

(Продовження виказу в наступному числі)

**О. ОГЛОБЛІН
ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕПА
ТА ЙОГО ДОБА**

Монографія на 410 сторінок з 10 розділів — це синтез наукової праці автора протягом кількох десятиліть над „добою мазепинського ренесансу”.

Книга в твердій оправі (емітація шкіри з золотим відбитком на обкладинці).

Ціна книги — з пересилкою — \$ 6.00

Замовлення приймає:

VISNYK

P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

**ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
ТИЖНЕВИК
ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ**

Орган Українського Визвольного Руху

Річна передплата:

звич. поштою 7.—дол. — лет. поштою 12.—дол.
„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” подає правдиві інформації про події на українських землях та приносить обширні відомості про міжнародні події, насвітлюючи їх в дусі інтересів української справи.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” речево дискутує суспільні й політичні питання української еміграції і містить хроніку українського життя з усіх закутин світу.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” — це універсальний часопис української еміграції й тому повинен знайтися в кожній українській хаті.

Зголошення передплати просимо слати до:

Verlag SCHLACH PFEREMONY
München 8, Zeppelinstr. 67, Germany.

ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ:

ОДЕРЖАНЕ 8 ЧИСЛО „ВІСНИКА” ЧИТАЙТЕ, ДАВАНТЕ ЗАУВАГИ І НЕРЕВІРТЕ: ЧИ ВІ ВНЕСЛИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА ЖУРНАЛ? ДЕХТО З ВАС ЗАБУВ ЦЕ ЗРОБИТИ. ЗАБУДЬКУВАТИСТЬ НЕ ЗМИЦНЮЄ ВІДАВНИЦТВА, А УСКЛАДНЮЄ І ГАЛЬМУЄ ЙОГО ПРАЦЮ. А МИ Ж ТАК ПАТРЮТИЧНО ГОВОРІМО ПРО РОЗБУДОВУ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ. ВІСНОВОК: ВІШЛІТЬ ЯКНАISKORIШНЕ НАЛЕЖНУ З ВАС ПЕРЕДПЛАТУ НА 1960 РІК.

АДМІНІСТРАЦІЯ „ВІСНИКА”

**НЕМАС УКРАЇНСЬКОЇ РОДИНИ
БЕЗ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГОЗБІРНІ:
НЕМА УКРАЇНСЬКОУ КНИГОЗБІРНІ
БЕЗ ВИДАНЬ ООСЧУ:**

Ціна в дол.

E. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazepa — тло і постать, 32 стор.	0.50
* Исторія Русів, 346 стор., тв. оправа	3.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, 210 стор., тверда оправа	2.75
Д. Донцов: Правда прадідів великих, 95 стор.	0.50
Д. Донцов: Поетка вогняних меж — Олена Теліга, 93 стор.	0.50
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба 410 сторінок	6.00
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода 1654 р., 100 стор.	0.50
О. Оглоблин: Хмельниччина і Українська державність, 24 стор.	0.25
Е. Маланюк: Малоросійство, 36 стор.	0.50
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, 82 стор.	1.00
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, 80 стор.	0.50
Е. Маланюк: Остання весна — поезії, 104 стор.	1.50
Правда про Рочіо — за Астольфом де Кюстіном опрацював О. Мирчанський	2.00
А. Княжинський: На дні СССР, 232 стор.	2.75
У. Самчук: Чого не гойть огонь. Роман. — 288 стор.	3.75
Ф. Одрач: Щебетун — повість, 294 стор.	2.50
Т. Ерем: Совєтський акваріюм, 142 стор.	0.50
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, 154 стор.	1.25
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніп, 44 сторінки	0.50
М. Щербак: Багаття — лірика, 64 стор.	0.75
М. Щербак: Шлях у вічність, поема, 29 стор.	0.25
В. Гришко: Панславізм в советській історіографії і політиці, 37 стор.	0.25
Б. Кравців: Людина і воїк (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), 31 стор.	0.25
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, 15 стор.	0.15
В. Січинський: Крим — істор. нарис, 31 стор.	0.25
П. Мірчук: З моого духа печаттю (у 25-ліття ОУН), 30 стор.	0.25
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958 і 1959 роки в гарній полотняній оправі з золотими витисками	5.00

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ:

Le Vasseur De Beauplan: "A Description of Ukraine" в книзі З мапи України з XVII стол.	3.00
М. Чировський: The economic factors in the growth of Russia, тв. оправа, 178 стор.	3.75
О. Оглоблин: Treaty of Pereyaslau, 100 стор.	0.50

Замовлення просимо присилати на адресу:

VISNYK
P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.